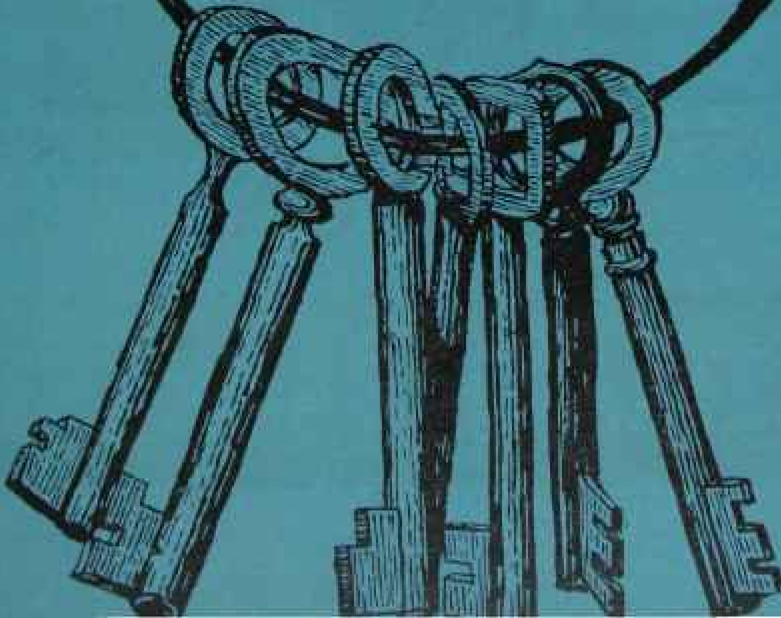
SAYI : 628
2 TEMMUZ 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

AF MESELESİNİN İÇYÜZÜ

Cilt : XXXVI Yıl : 13 Sayı: 628

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay - SİNEMA: Nijat Özön İKTİSAT: Mehmet Tuğrul

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR

Cem

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A. - Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası • Ankara

BASILDIĞI TARİH

29.6.1966

AKİS

Kendi Aramızda

"Bu hafta AKİS ekipleri iki önemli konu üzerine eğilmiş bulunmaktadırlar: Af meselesi ve CHP içindeki "Ortanın Solu" hareketi.

AP'nin, koalisyonlu - koalisyonsun bütün iktidar devrelerinde diline doladığı Af meselesi önümüzdeki günlerde Meclise getirilecek ve, şüphesiz, büyük gürültü koparacaktır. Gürültü kopmasının sebebi, İktidarın ye Muhalefetin affi kendi açılarından tanımlamalarıdır. İktidara göre af, adeta bir 27 Mayıs öncesini ihya ve Yassıada mahkûmlarını İhtilâl öncesi durumlarına getirme anlamı taşımaktadır. Muhalefet ise affi bir atıfet olarak nitelemekte ve sadece affa müstahak olanlara uygulanmasını istemektedir. Af fikrine karşı çıkan hemen hemen yok gibidir. Ama AP'nin, içinde kendi milletvekillerinin de bulunduğu bir seri olsuzluk sanığını affettirme çabası ve İktidarın bulunmaz Adalet Bakanı Hasan Dinçerin ağzından kaçan "bütün 27 Mayıs suçluları affedilecektir" sözü ortalığı bulandırmıştır. Simdi muhalefet partileri, bu tip bir affi çıkartmamak için ellerinden geleni yapmağa hazırlanmaktadırlar. Hiç kimse şüphe etmemelidir ki, AP ne derece direnirse direnşin, ne hayal kurarsa kursun, istediği biçimde bir affi bu Meclisten geçirmeğe muvaffak olamıyacaktır. Bunun en yakın misali, Demirelin, dediğim dedik "Seçim Kanunu"dur. Demirel nasıl o kanunu Meclisten geçiremediyse, Af Kanununu da geçiremiyecektir.

Haftanın ikinci önemli olayı, CHP içinde olgunlaşan fikir savaşıdır. Geçen hafta Bülent Ecevitin CHP Grupunda yaptığı bir konuşmayla hararetlenen ve Ecevitin etrafında toplanan genç CHP'lilerin pek sıkı tutmağa kararlı oldukları "metod ve üslûp" çatışması, bu hafta içinde hayli ilginç bir safhaya girmiştir. Hele Pazartesi günü yapılan Grup toplantısı, cephelerin ne derece belirli hale geldiğini göstermiştir. CHP. içinde teşekkül eden grupların hemen hepsi, partinin artık, bir derlenip toparlanma noktasında bulunduğu görüşünde birleşmektedir. Ayrılıkları üslûp ye metod farkıdır. Ecevit ve takımı, görüşlerini açıkça söylemekte, CHP'nin reformcu kimliğine ciddiyetle sarılmasını istemektedirler. Karşılarındaki grup ise, bir takım şahsî endişelerle, Ecevit ve arkadaşlarına karşı çıkmaktadırlar. Şimdi Ecevit ve takımına düşen, CHP'lilere herşeyden önce güven duygusu aşılamaktır. Hiç kimse, Ecevit ve arkadaşlarının TİP'in paralelinde olduğunu iddia edemez. Gene hiç kimse, Ecevitin bu açık hareketinde bir takım ideolojik sivrilikler bulunduğunu söyleyemez. CHP içinde yapılan mücadele, Liderin tuttuğu ışığın bir yorumu, bir tartışması niteliğindedir. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda okuyacağınız "CHP" başlıklı yazı bu meseleleri bütün ayrıntılarıyla gözler önüne serecektir.

Haftanın eğlenceli yazısı ise Demirelin gezisidir. Okay Göçer, Demirelin Yozgat gezişini adım adım izlemiş ve İktidarın Başının eğlenceli lâflarını tespit etmiştir. Bundan böyle, Demirelin bütün gezileri AKİS okuyucuları için izlenecektir.

Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS

Cilt: XXXVI Sayı: 638 2 Temmuz 1966

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Başbakan Süleyman Demirel Yozgat gezisinde
At martini Debreli Hasan, dağlar inlesin!

Millet

Tebessümler diyarı

"Bu hafta Türkiyede çok kimse, her halde, Süleyman Demirele bayılmıştır. Süleyman Demirel bir Başbakan değildir. Süleyman Demirel, her geçen gün biraz daha iyi anlaşılıyor ki, bir olaydır. Başlıbaşına ve Türkiyenin şimdiye kadar görmediği, her halde bir daha kolay görmeyeceği Kasım Güleğin Başbakanlık ümidi yitirilmiş bulunduğuna göre.. bir olay. Süleyman Demirel şehir şehir de değil, köy köy dolaşıyor, nerede bir taş görse onun üstüne çıkıp aklına geleni, hiç fütursuz ve bunun kendisini, iktidarını, partisini bağlayacağını hatırına bile getirmeksizin söylüyor. Ne adam!

Aman yarabbi, ne lâflar.. Ne lâflar ve ne vaadler! Yozgadın köyünde İzmire rafineri kurulacağını bildiriyor. Köylüler "Bize de.. Biz de isteriz.." diyorlar. Demirel hemen vaad ediyor:

"— Peki! Size de yapacağız.."

Meşhur hikâyedir. Aday vaad ediyormuş: Yol, okul, cami, çeşme, köprü.. Köylüler itiraz etmişler:

"— İyi ama, bizim deremiz yok ki.."

Aday gam mı çekecek? "Dere de yaparız.." deyip çıkmış.

Ama, o adaymış. Süleyman Demirel, maalesef Başbakandır. Bir ciddi Başbakan yol üzerinde rastladığı istek sahiplerine Plânı hatırlatır. Bir ciddi Başbakan der ki:

"— Her yere her şeyi yapmak kimsenin kudreti dahilinde değildir. Bir iktidar Türkiyede bundan batmıştır. Türkiye bundan ders almış ve kalkınmasını planlamıştır. Plânı hazırlıyoruz, en âcil ihtiyaçları başa alıyoruz, bunu ilân ediyoruz. Herkes, önümüzdeki yıllarda nelerin yapılabileceğini görüp anlıyor. Bakınız, bugün benim temelini attığım tesisler de bu Plân gereğince hazırlanmış, pişirilmiş, kotarılmıştır. Bu yolda yürürsek bütün vatanın manzarası değişecektir."

Ama "Süleyman Demirel Olayı" başka türlü konuşmaktadır:

"- Benim vatandaşım ıstırap içinde. Benim vatandaşım her şeyi hemen isteyecek kadar darda. Ben ona 'dur, bekle' diyemem. Bekleye-

C. H. P. neyi arıyor ?

Metin TOKER

Bu sıralarda CHP'nin içinde cereyan eden hadiseler ve bir kaynaşma hem umumi efkârı, hem sayıları milyonları bulan CHPlileri ve CHP taraftarlarını, hem de, tabii, gazete tefsircilerini ziyadesiyle ilgilendiriyor. İlgilenenlerin içinde AP'lilerin bulunduğu da muhakkaktır. Çok kimse kendi görüşüne ve bazen de arzularına göre tasnifler yapıyor, teşhisler koyuyor. Umumiyetle düşünülen, CHP'nin kendisine bir politika ve bir yol aramakta olduğudur.

Aslında, CHP ne bir politika, ne bir yol aramaya muhtaçtır. CHP bir politikanın ve bir tutumun Türkiyede sadece tatbikçisi değil, aynı zamanda temsilcisidir de. Bu politika ve bu tutum, CHP'nin tabiatının içindedir. Bunları değiştirmek, başka bir dünya görüşüne gelmek, farklı yollar tutmak, bir bakıma, CHP'nin kendi kendini inkârıdır, diğer taraftan, zaten, buna kimsenin gücünün yetmeyeceği de partide iyi bilinmektedir. Hele "İsmet Paşa faktörü" mevcut bulundukça CHP'nin yıllardır uygulanan prensipleri ne bir yöne çekilebilir, ne öteki. yöne.

CHP'nin bugün aradığı,bir görünüştür. CHP'liler seçim kazanamadıklarından dolayı dertlidirler ve halkın, ne zaman sandık başına gitse kendi partilerinden yana çıkmamasını kusurlu görünüşlerine vermektedirler. Bundan dolayı şimdi CHP bir kılık aramaktadır ki onu giyinince uğursuz tılsım bozulsun ve parti, hak ettiği oyları nihayet alabilsin. CHP-lilerin yaptıkları konuşmalara dikkat ediniz. Konuşan ister bir sol kanat mensubu bulunsun,ister sağ kanat, şikâyeti aynıdır: CHP kendisini anlatamamaktadır! CHP nasıl yapmalıdır ki halk kendisini anlasın, onu AP'ye veya DP'ye, yahut tabiatı aynı olan bir başkasına tercih etsin?.

CHP de şimdi, her seçim yenilgisini takiben olduğu gibi bu muska aranmaktadır. Bu muskayı, ciddi ve sebatlı bir sol parti hüviyetini artık iktisap edip hep öyle görünmekte bulanlar vardır. Bu muskayı, sol lâfını ağıza almamakta, aksine, onun yerine Cenabı Hakkın adını koymakta bulanlar vardır. Bu muskayı "a la Kasım Gülek politika"da sananlar vardır. Bu muskayı "Paşamızın halka anlatılması"nda görenler vardır. "Halka inmek", "Halkın içine girmek", "Halka güven vermek" bugün CHP içindeki tartışmalarda en ziyade kullanılan terimlerdir. Herkes, kendine göre, bunun çaresini söylemektedir.

CHP'nin seçimlerde bir belirli oy nisbetinin dahi altında kalışının fena taktik, fena idare, fena propaganda, tembellik ve ekip çalışmasından yoksunluk neticesi olduğu muhakkaktır. Bu "arızi kusurlar" giderilse CHP'nin oyu mutlaka artacaktır. Bugünkü AP'de de, dünkü DP'de de bilhassa seçim zamanları bir toplanma olurken CHP'de görünen, hep dağınıklıktır. Belki bu dağınıklık, Liderin karakterindeki dağınıklığın partiye aksetmiş şeklidir. Belki "ortak küçük menfaatler"in CHP'de hiç bir zaman AP'de veya DP'de ifade ettiği mânayı ve kıymeti ifade etmemesi bu zaafı doğurmaktadır. CHP elbette ki nasıl derlenip toparlanacağım düşünmeli, memleket ekonomisinin planlanmasında bu kadar arzuluyken bir plânlamanın parti için ne derece faydalı, lüzumlu, şart olduğunu görmeli, anlamalıdır. CHP'nin Genel Merkezine gidenler, Merkez İdare Kurulu üyelerinin bütün gün vatandaş derdi dinlemekten ve imza atmaktan başka şeye yetemediklerini kolaylıkla farkedebilirler. Bir "Düşünen Kurul'u plânlama heyeti olarak ve tatbikatla ilgisi olmayacak şekilde partililerden ve partinin taraftarlarından kurmak zamanı CHP için çoktan gelmiş ve geçmiştir. Ben CHP'-nin çok taktiğinin, İsmet Paşanın söyleyiverdiği bir söz veya yapıverdiği bir hareket neticesi olduğunu on yıl içinde defalarla görmüş, sonra da karşı tarafın bunu değerlendirme şekline pek gülmüşümdür. Bu "arızi kusurlar"ın CHP gibi bir partiye hiç yakışmayan alaturkalıklar olduğunu ve önemli firelere yol açtığını söylemek lâzımdır.

Ama, seçim bakımından bir "bünyevi kusur" olan, ancak CHP'nin asıl tabiatını teşkil ettiği için ondan vazgeçilemeyecek bulunan "devrimci parti" hüviyeti geniş halk kütleleriyle bu parti arasındaki esas seti teşkil etmektedir. Memleket hayatının bütün devrelerinde, tâ Milli Mücadeleden itibaren CHP ve onun anası teşekküller milletin geniş kütlesinden daima ilerde olmuşlar, bu kütleyi kendi seviyelerine çıkarmaya çalışmışlardır. Bu, geniş kütleler bakımından CHP'ye karşı hep bir mukavemetin teşekkülüne yol açmıştır. Geniş kütleler CHP'yi kendilerinden bilmemişler, çok partili hayatın çeşitli denemelerinde CHP'nin alternatifi olarak beliren muhafazakâr partileri kendi öz partileri saymışlardır. Çünkü bunlar milleti, daha yüksek bir seviyeye çıkarmak için dahi olsa çekmemekte, ondan bir gayret istememekte, ekmeği elden ve suyu gölden vaad etmektedirler.

CHP'nin kaderi, bu itibarla, bütün devrimci partilerin kaderidir ve CHP'nin bu kaderden kaçmasına imkân yoktur. Ben bu kaderin bir tecellisine geçen seçimler sırasında şahit oldum. Adam bana yakın biriydi. Samimi samimi konuştuk. Oyunu AP'ye verecekti.

"— Yahu, bir İsmet Paşaya bak, bir Demirle. Elini vicdanına koy ve doğru söyle. Bunların hangisi büyük?" diye sordum.

Hiç tereddüt etmedi, "İsmet Paşa" dedi.

"— Eee?" dedim.

"— Beyim, İsmet Paşa bize fazla büyük. Bizi Demirel daha iyi anlar. Bizim partimiz, Demirkırat" dedi.

CHP şimdi, "fazla büyük"lüğünü gözlerden saklayacak bir görünüşün peşinde. Sağmış, solmuş.. Bunlar lâf, bunlar terim. Mesele, "fazla büyüklüğü göstermemeye çalışırken gerçekten küçülmemek. Bülent Ecevitinden Ruhi Soyerine, CHP'liler buna dikkat etmelidirler.

Zira bu "fazla büyük'lük belki oy sayısı itibariyle CHP'yi "en popüler" parti yapmıyor ama, "en kudretli" partinin CHP olduğu, devşirdikleri bütün oylara rağmen bizzat AP'lilerin dahi teslim ettikleri ve karşısında feryat ettikleri bir gerçektir.

Bu rol, iktidarda olup kudretsiz olmadan çok daha önemlidir, memleket için..

cek hali yok. İşte, kendi hükümeti iş başında. Benim hükümetim onun hükümeti. Her arzusunu hemen yerine getireceğiz. Getireceğim.."

Süleyman Demirelin adının Hasan Debreli olmaması ne kadar yazık!

Bir ciddi Başbakan vatandaşa doğruyu söylemek zorundayken, işin doğrusu da türklerin, plânlı kalkınmalahni gerçekleştirmek için onun finansmanım bizzat sağlamalarıyken Demirel her yerde "para kolay, para kolay" demektedir. Bu kolay paranın sırrını belki İş Adamı Demirel bilmektedir ama, Başbakan Demirel paranın hiç de kolay olmadığını çabuk görecektir.

Demirel, köylünün sofrasına oturup soğan - ekmek yedi ve bunu duyurdu mu milletin gönlünü kazanacağı hesabındadır, herkesin ağızına bir parmak bal çalmanın kendisini "popüler bir siyaset adamı" yapacağını düşünmektedir, bundan dolayı da Ankarada oturup zor işlerin üstesinden gelmeye çalışacağına ucuz işler peşinde dolaşıp durmaktadır. Ankara Menderesi, devlet idaresi batağa düştükten sonra sıkar olmuş, Menderes kendini o zaman "imar sefahati"ne vermişti. Demirel Başbakanlığın sadece çalımını daha bugünden kullanmakla yetiniyor, o makamın sorumluluk ve görevlerini kulak arkası ediyor. Belki bu, sandıktan çıkmanın Başbakan olmak için hep yeteceği inancının sonucudur.

Fakat attığı -öteki türlü bir devlet anlayışının üç yıl içinde hazırladığı- barut tükenince, adı ister Demirel Süleyman, ister Debreli Hasan olsun, Bay Olay bir zamanlar Fransada bir olay olan Mösyö Poujade'ın âkibetiyle karşılaşacaktır: içinden çıktığı karanlığa, bir kuyruklu yıldız gibi bir an parladıktan sonra tekrar dönüp orada kaybolmak!

Asıl kaybolan, Bay Olayın bize kaybettirdiği zaman olacaktır.

C. H. P.

Sağırlar diyaloğu

Yüzünde yorgunluğun izlerini taşıyan CHP Grup Başkan Vekili Prof. Feyzioğlu, Şükrü Koçun kolunu tutarak:

"— Seçim Beyannamemizde, sizin bu söylediklerinizin hepsi var. Var mısınız, oturup, üzerinde tartışalım? Yoksa, yeni sloganlarla ortalığı niye bulandırıyoruz?" dedi.

Bülent Ecevit
Maya tutuyor

Selâhattin Hakkı Esatoğlu birden atıldı:

"— Turhan bey, bırakalım bu oportünizmi, yerimizi açık - seçik belli edelim. Hem, sizin o Seçim Beyannamesi..."

Şükrü Koç, Esatoğlunun sözünü kesti ve cümleyi tamamladı:

"— ....Seçim Beyannamesini cebine koyup seçim bölgesine giden ve kürsüde seçmene göz kırpıp, 'Siz beyannameye boşverin. Biz gene bildiğimizi okuyacağız' diyen arkadaşları çok gördük!"

Günün kahramanı Bülent Ecevit ise, konuşmaların en canalıcı noktasında Grupa katıldı. O sırada Feyzioğlu, yüzündeki tebessüm daha da genişleyerek ve gazetecilere bakarak, Koça cevap (veriyordu:

"— Sayın Koç, Seçim Beyannamemizde biz, sizin bugün Ortanın Solu diye şekillendirdiğiniz, Bülentin konuşmasında bahsettiği meseleleri hep vüzuha kavuşturduk. Ben, o beyanname üzerinde tartışmaya hazırım. Yoksa, Grupta mesele üzerine mesele çıkarmağa karşıyım."

Feyzioğlu bu sözleri söylerken Bülent Ecevit önce hafifçe, sonra sesini biraz yükselterek:

"— Turhan, Turhan, o, dediğin gibi değil!" diye birkaç kere tekrarladı, fakat Feyzioğlu duymadı ve karşısındaki Seyfettin Turnanın koluna girerek, kulisin dip tarafına doğru yürüdü.

Feyzioğlunun ilerlediği kısımda Mehmet Hazer ile Sedat Çumralı oturmaktaydılar.

C.H.P. içinde çok kimsenin aynı lâfı başka kelimelerle söylemekte olduğu gerçeği bu hadisenin cereyan ettiği Pazartesinden bir gün sonra, Salı günü daha iyi ortaya çıktı. O sabahki toplantıda Genel Başkan, İnönü de hazır bulunuyordu. İnönü henüz müdahale etmek niyetinde değildi ama, Grupta cereyan eden tartışmalara bizzat teşhis koymak lüzumunu da hissetmişti.

Salı sabahı, Feyzioğlu takımından Coşkun Kırca konuştu. Coşkun Kırcanın konuşması, mutad üzere hırçın ve ukalâcaydı ama, meselenin esası üzerindeki fikirleri bir kaç gün önce Bülent Ecevitin ifade ettiği fikirlerin aynıydı. Ecevit de, Kırca da "CHP'nin hangi prensipleri savunan bir parti olduğu" hususunda eş görüşe sahiptiler. Ancak Kırca, bu partiye "Ortanın Solunda bir parti" denilmesini istemiyor, bunun zihinleri karıştırdığını söylüyor, "isim takmaya ne lüzum var" diyor, Bülent Ecevit ise "ismimizi söylemezsek çok seçmen bizi kaşkarikocu sanıyor, vaziyetimizi açıktan alalım" diyordu.

Salı günü daha sonra konuşan Mustafa Ok ise -İnönü onun konuşmasını çok beğendi- bu prensipleri gayet güzel anlattı, CHP'nin ne olduğunu konular üzerindeki vaziyetini belirterek ifade etti.

Maksat bir ama...

CHP'li milletvekili ve senatörler, haftanın başında Pazartesi günü yapılan Grup toplantısından son derece heyecanlı çıktılar. O gün Grup, Grup Başkan Vekillerinden Hıfzı Oğuz Bekatanın başkanlığında, oldukça sinirli bir hava içinde toplandı. İzzet Birandın gündem dışı konuşmasının ardından, bir gün önce başlayan Genel Görüşmeye geçildi. Usûl üzerindeki kısa tartışmadan sonra, Kars senatörü Mehmet Hazer kürsüye geldi ve Ecevitin bir önceki Grup toplantısında yaptığı konuşmayı ele aldı ve:

"— Ecevit, son seçimlerde Genel Başkanı, Genel Sekreteri ve parti adına konuşan diğer sözcüleri it-

ham edercesine, CHP'nin bu seçimlerde sesinin kısık ve ürkek olduğunu söyledi" dedi ve Ecevitin bir sözünü alarak:

"- Ecevit son konuşmasında, 'o çatlak ses, CHP'nin gerçek sesidir' dedi. O ses çatlak değildir ama, CHP'nin gerçek sesi de değildir" diyerek ana fikrini özetledi.

Mehmet Hazerin, Grupta bulunan bir kısım milletvekili ve senatörün hislerine tercüman olan bu sözleri üzerine Ecevit ve takımı sinir alâmetleri göstermediler ama, Grupun tansiyonu hayli yükseldi.

Haftanın başında Pazartesi günü CHP Grupunda belirli hal alan Ecevit ve takımı ile Statükocular arasındaki fikri anlaşmazlığın kökleri çok gerilere dayanmaktadır. 10 Ekim seçimlerinden hemen sonra CHP içinde yeni bir grup teşekkül etti. Bu grup, başlangıçta, ayni görüşte olanların zaman zaman evlerde toplanıp memleket meselelerini tartıştıkları ve çözüm yolu aradıkları bir "fikir birliği" halindeydi. İlk düzenli toplantı, Aralık ayının başında, Sivas milletvekili Nasuh Nazif Aslanın Bahçelievlerdeki evinde yapıldı. O toplantıya Bülent Ecevit, Orhan Birgit, Şükrü Koç ve daha onbir arkadaşları katıldı. Ecevit, o toplantıda uzun konuştu ve CHP'ye bir dinamizm getirmenin artık farz olduğunu, bir fikir ve ülkü birliği halinde, CHP içinde seslerini yükseltmenin zamanı geldiğini söyledi. Şükrü Koç bu fikri önceden savunmuş olduğundan, aralannda anlaşmaları kolay oldu. Bu toplantı, bir süre sonra CHP Grupu içinde girişilecek revizyonist hareketin ilk bilinçli ve kararlı adımını teşkil etti.

CHP'nin "dinamik kanat'ı, harekete, Merkez Yönetim Kurulu üzerindeki tedricî basla ile geçti. Merkez Yönetim Kurulu üyeleri içinde kendilerine yakın bulduktan Lebit Yurdoğlu, Ali İhsan Göğüş ve Kemal Demir ile ilişki kurdular ve fikirlerini onlara açık • seçik anlattılar. Ecevitin fikri liderliğini yaptığı "Ortanın Solu" savunucuları, ilk kuvvet denemesini, 5 Haziran seçimlerinde Ecevitin radyo konuşmasıyla yaptılar. Ecevit, daha sonra bir başka CHP'li Ruhi Soyer- tarafından "çatlak ses" olarak nitelenen o konuşmasında "Ortanın Solu"nu savundu. Ecevitin takımına göre "Ortanın Solu", CHP için cankurtaran simidi idi.

Ecevitin bu tavizsiz çıkışı, parti içinde tepki ile karşılaştı. İyiniyetli pek çok CHP'li feverana geldi ve CHP içinde, "Ne o, yoksa parti TİP'e mi kaydırılmak isteniyor? CHP'yi aşırı solcular mı işgal etti?" havası esmeğe başladı. Ecevit ve takımı -kip sıralarda bu, sadece on-onbir kişilik bir gruptu- bir açıklama yapmak lüzumunu duydular. İşin tertipleyicileri Şükrü Koç ve Orhan Birgit, Ecevitin, bir konuşma yaparak, meseleyi açık - seçik ortaya koyması ve TİP ile CHP'nin ayrıntılarını tespit etmesi konusunda fikir birliğine vardılar.

Ecevit, geçen hafta içindeki Grup toplantısında yaptığı konuşmada

Turhan Feyzioğlu
Dirsek teması mı?

meseleyi, hiç Bir ard düşünceye ve yoruma meydan bırakmayacak şekilde açıkladı. CHP'nin TİP ile katiyen aynı paralelde olmadığını, prensipleri dile getirerek bildirdi.

Ecevitin verdiği açık, konuşmasında Amerikaya fazla yüklenmesi oldu. Bu Eceviti "biz TİP paralelinde değiliz" derken TİP paraleline soktu. Zira genç lider, hiç lüzumu yokken, tam bir TİP ağzıyla meşhur "CIA Umacısı"ndan, onun Türkiyede -ve dünyada- işler çevirdiğinden bahsetti. Hissi Bülent Ecevit, bundan bir süre önce New York Times tarafından yayınlanan ve CIA -amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilâtı- hakkında açıklamalar yapan yazı serisinin fazla tesiri altında kalmışa benziyordu. Amerikayı tenkit edip onu yererken başka hiç kimsenin durumundan ve tutumundan -meselâ, Sovyetler Birliğinin.. Zira, CIA dünyayı karıştırıyor da yeraltı komünist faaliyet hiç bir tarafta hareket mi göstermemektedir ve bunların arkasında Rusya yok mudur? bahsetmedi. Halbuki o günler, bir de "Demirperde gerisi hesabına faaliyet gösteren casus" yakalanmıştı.

Buna rağmen, iyi niyeti bilinen ve TİP paralelinde olmadığı zaten açık olan Bülent Ecevitin makul ve mantıki izahları çok CHP Grupu üyesini "yeni takm"dan yana itti.

İşin içyüzü

Aslında Ecevitin hareketi hiç bir CHP'li tarafından yadırganmamaktadır. Ancak, pek çok CHP'li, ortada bir takım şahsî hedefler de bulunduğu endişesiyle bunlara âlet olmak istememektedir. Nitekim bunu bir CHP milletvekili şöyle açıklar

"— Revizyona âmenna! Ama, ya işin içinde şahsi hesaplar varsa?"

Ecevit ve takımı ise buna kesinlikle hayır cevabını yermekte ve tanık olarak da parti içindeki geçmişlerini göstermektedirler. Ama, şüphe yok ki, CHP içindeki bu yeni genç takımın yüreğinde, Genel Sekreterlik makamı için Ecevitin ismi yatmaktadır ve şimdi gösterilen gayretlerin çoğu da, Ecevite karşı olmaları muhtemel bazı Ortanın Solu taraftarlarını kendi saflarına çekmek ve Ecevitin kendisini kabul ettirmesi için fırsat yaratmak amacı etrafında toplanmaktadır. Bir Ecevit taraftarı, Meclis kulisinde bunu açıkça ifade etti ve şöyle dedi:

" —Azizim, bizim gayemiz, birgün Eceviti partinin Genel Sekreterlik koltuğuna oturtmaktır!"

Olayların, böylesine hızla geliştiği bir sırada Orhan Öztrak, Genel Sekreterlik Yardımcılığından istifa ediverdi. Öztrak, geçtiğimiz hafta Perşembe günü öğleden sonra Genel Başkan İnönü ile görüştü ve istifasının nedenlerini açıkladı. Öztrakın istifasının dış nedeni, Konya teşkilâtında başgöstereri huzursuzluktur. Ama derindeki asıl sebep, CHP içinde şaha kalkmış bulunan fikir cereyanlarıdır. Nitekim Öztrak, haftanın başında Pazartesi günü bunu şu sözlerle açıkladı:

"— Ben, mizaç itibariyle hareket-

li bir adamım. Attığım adımı da geri almam. Kaldı ki, başındanberi Ortanın Solu sloganına belbağlamış bir teşkilâtçıyım. Benim anladığım, Ortanın Solu sloganı etrafında toplanması gereken dinamik bir politikadır. Hesaplı kitaplı bir dinamik politika... Oysa bu şartlar altında bu bahsettiğim politikayı uygulamama imkân yoktur. İstifa ettim."

Öztrakın bu sözleri söylediği sırada yanına Ruhi Soyer yaklaştı ve şöyle dedi:

"— Orhancığım, niye haber vermezsin? Niye istifa edersin? İnsan, arkadaşlarına danışmaz mı?"

Bu sözler göstermektedir ki, Öztrakın istifasını her CHP'li kendine göre değerlendirmektedir. İşin aslı ise, bizzat Öztrakın ifade ettiği gibi, bir fikir ve ekip meselesidir. Nitekim bir soru üzerine Öztrak bunu şöyle açıkladı:

"— Merkez Yönetim Kurulu 11 kişidir. 11 birinci sınıf adam biraraya gelecek ve partinin sevk ve idaresini ele alacak. Tekrar ediyorum, 11' birinci sınıf adam!"

Bu sözler de belli etmektedir ki öztrak, daha ziyade, yıprandığını gözleriyle gördüğü bir "Genel Merkez Takımı" içinde? kalmamak, görünmemek için Genel Sekreter Yardımcılığından çekilmiştir. Bu takım, bilhassa Senato Seçimlerinden sonra kuvvetli okların hedefidir. Kemal Satır, meziyetini teşkil eden bir özelliği dolayısıyla şimdi tenkit konusudur: Telifçiliği.

Bir CHP'li şöyle dedi:

"- Telifçilik, telifçilik.. Yahu, vaziyetimizi açıkca alıp hedefe ne zaman, bir dinamik 2 Numaranın idaresinde yürüyeceğiz? Bizimle gelen gelir, kalan kalır. Şu dünyada bir tek şahıs, bu Kemal Satırın hangi fikri temsil ettiğini bana söyleyebilir mi?"

Ama bunu söyleyenler, fikir platformunda olmasa da teşkilât ve çerceve platformunda İnönünün telifçiliğini unutmaktadırlar. Kemal Satır, İnönünün bu telifçiliğinin tatbikatçısıdır.

Öztrakın istifası, Ecevit takımı içinde belirsiz bir sevinç yarattı. Hele Öztrakın:

"— Ecevit gibi genç liderler çıkacaktır. Partiye yeni bir yön verilecektir" şeklindeki sözleri,genç takıma moral takviyesi yerine geçti.

Karanlıkta dirsek teması

CHP içinde bir fikir savaşı olgun bir hava içinde verilirken, Gülek harekete geçti. Gülek, fırsatı ganimet bilip, bir takım dirsek temaslarıyla bir posta kurmak niyetindedir. İlk yokladığı kimseler, Feyzioğlu ve onun iki sadık adamı Paksüt ve Kırca oldu. Hem Gülekin, hem de Feyzioğlu grupunun CHP Grupu içinde taraftarı yoktur. Zira çok kimse, Feyzioğlunun mücadelesini bir liderlik savaşı olarak nitelemektedir. Bu ise, Feyzioğlunu günden-güne yalnızlığa itmektedir. Nitekim eski Gülekçi, yeni Ortanın Solu taraftarı Adana milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu bunu şöyle ifade etti:

"— Bu parti içinde, olmayacak çok şeylerle karşılaştık. Birgün Gülek ve Feyzioğlunu dirsek temasında görürseniz, hiç şaşmamalısınız! Ama bundan zararlı çıkacak, Feyzioğlu olacaktır. Zira, Güleği iyi tanırım!"

Bu arada bir grup da, sessiz sedasız, olayları izlemektedir. Bu grup, CHP içinde "Mebusevleri Grupu" olarak bilinen, CHP'nin eski lider takımıdır. İçinde Aksal, Vefik Pirinççioğlu, Atalay Akan ve Sedat

Orhan Öztrak
Dinamik politika için

Çumralının da bulunduğu bu grup kesin olarak Ortanın Soluna karşı değildir ama, parti içinde tesanüt havasının bozulmasından endişe etmektedir. Nitekim Bülent Ecevit, Aksal ile ilgili bir Soruya:

"— Hiç temasımız olmuyor" derken, aynı grupun elemanlarından Birgit:

"— Sanırım, Feyzioğlunun gerisinde onlar var" demektedir.

Ama sahnedeki oyunda Aksalın bulunmadığı, onun, olayları ilgiyle izlediği bir gerçektir.

Ecevit diyor ki..

Olaylar böylesine hızla gelişirken,

Bülent Ecevit ile Orhan Birgit, haftanın başında Salı günü, CHP Grup toplantısından önce fikirlerini birlikte açıkladılar. Ecevit:

"— Açık konuşmaktan korkmayarak, kuşkular giderilebilir. İnanç eksikliği duyanlar bize karşıdırlar. Menfaatleri zedelenenler bize karşıdırlar. Yoksa, görülüyor ki, CHP Grupu içinde kimse bizim fikirlerimize bir şey demiyor."

Teşkilâtın bu çıkışı nasıl karşıladığı yolundaki bir soruya ise Ecevit şöyle cevap verdi:

"— Teşkilâtta uyanma vardır. Her köyde birkaç kişi, inançlı bir şekilde bize güveniyor. Eğer biz fikirlerimizi cesaretle, açık seçik olarak anlatırsak, Teşkilât bize, cankurtaran simidine sarılır gibi sarılacaktır."

Ecevit daha sonra Ortanın Solu fikrinin bizzat İsmet Paşa tarafından ortaya atıldığını söyledi ve ilâve etti:

"— Biz ilhamımızı Genel Başkandan almaktayız."

Ecevitin parti içindeki çıkışı, bilhassa bir önemli noktanın kuliste konuşulmasına sebep olmuştur. Pek çok kimse, CHP içindeki bu çıkışın sadece CHP'ye değil, ayni zamanda demokratik rejimden ümidini kesen ve sandık başına gitmemekle pasif savunmaya geçen seçmene ve rejime faydalı olacağı kanısındadır. Ecevit, bunları "durgun ve kaçmış oylar" olarak ifade etmekte ve şöyle demektedir:

"— Metod ve üslûp hatası giderilebilirse, bizden kaçan, ürken oylar geri gelebilir."

Şimdi bütün gözler Genel Başkana çevrilmiş bulunmaktadır. Genel Başkan İnönü, Grup içindeki çatışmayı dikkatle izlemektedir. Parti içinde en son sözü en isabet-

İzah ediniz, herkes oyunu versin !

Af Kanununu, bir A.P. takımının, hapishanelerdeki mahkûmları affetmek için değil, 27 Mayısın hukuki tasfiyesinin başlangıcı olarak düşündüğü ortaya çıkmıştır. Bugün hapishanelerde bir tek "27 Mayıs Mahkûmu" yoktur. O bakımdan, "bu zavallıları mâsum ailelerine ve çocuklarına kavuşturmak" edebiyatı işlemez haldedir. Maşallah hepsi dışardadırlar ve en gözdeleri en göz önünde bulunanlardır. Bunların sürdükleri hayat da, doğrusu, yürekleri hiç paralayacak cinsten değildir. Mütevazi geçinenler, sıkıntıda olanlar ikbal devrinde de aynı hayatı sürenlerdir. İkbal devrinde "sosyetenin gülü" olanlar, hep, sosyetenin gülüdürler.

Bunlar için, düşünülecek bir atıfet vardır. İçlerinde öyleleri bulunmaktadır ki, bunlar memurdur. Serbest meslek sahibi olanlar mesleklerini icra ederken, bunlar emeklilik hakkından mahrumdurlar. Hizmetleri bir kaç yıl eksik diye.. Emeklilik Kanununda bunu telâfi edecek bir değişikliğe gitmek, atıfet bahsinde eşitlik sağlayacaktır.

Ama, başka af neden?

Bunu isteyen takım, affi af olarak istememektedir ki.. Bu, onlarca, gasbedilen bir hakkın iadesidir. 27 Mayıszedeler, mağdurdurlar. Suçlu değil. 27 Mayısın devirdiği idare, meşruiyetini kaybetmiş bir idare değildir. 27 Mayıs, memleketin kardeş kavgasına gideceğini sanmış, belki iyiniyetli, ama mutlaka işgüzar bir asker grupunun hareketidir. Hareket sonra dejenere edilmiş ve DP.'nin aleyhine çevrilmiştir. Mahkûmiyetler bunun neticesidir. Şimdi, bir kanunla bu haksızlık ortadan kaldırılacaktır.

Sonra?

Canım, sonra da, elbette ki bu hareketi dejenere etmiş olanlar M.B.K., CHP., onların asıl kuvvetini teşkil etmiş komutanlar, subaylar..- cezalarım göreceklerdir. Hiç, bir suç cezasız kalır mı?

Mesele böyle alınınca, tabii, Af Kanunu bir şiddetli çarpışmanın sebebi haline gelmektedir. A.P. takımı bunu çıkarabileceğini, hesabını yürüteceğini sanıyor. Karşı taraf, en tabii hakkı olarak bunu kabul etmiyor ve "Hodri meydan!" diyor.

Mücadelenin müstakbel galibi, doğrusu istenilirse, pek A.P. takımı olacağa benzememektedir. Zira bunlar, affettirmek istediklerinin hepsi dışarda ve çoğu müreffeh olduğu için bu defa "his İstismarı faktörü"nden mahrumdurlar.

Şimdi, düşününüz, devletin örtülü Ödeneğini şahsi masraflarını karşılamak için kullandığından para cezasına mahkûm edilmiş, buna karşılık çiftliğinin gelirlerine çiftliğine değil el konmuş Adnan Menderesin bu borcunun affını isteyecekler. Menderes, hazin âkıbeti dolayısıyla yüreklerde gerçekten eziklik uyandıran, yani hislere hitap edecek olanlar için kullanabilecekleri bir sembol.

Peki, buna karşı Mecliste biri çıktı ve diyelim ki şöyle dedi:

"— Bir Başbakan Örtülü Ödenekten şu parayı almış, bu parayı almış, bunu bilmeyerek yapmış, bunu yanlış yapmış. Örtülü Ödeneğin nasıl sarfedileceği de pek kesin belirtilmemiş o zaman, hatalar olmuş. Onun için affedelim.

Affedelim ve ben de oy vereyim. Ama, biri çıkıp bana şunu izah etsin: Bu Başbakan Örtülü Ödenekten ne vermiştir, bilir misiniz? Devlete vergisini! Evet, devlete yergisini Adnan Menderes, Başbakan olarak emri altında tuttuğu Örtülü Ödenekten ödetmiştir. Biri bana bunun izahını yapsın, oyumu seve seve vereyim.."

A.P. milletvekili Yüksel Menderes için, kendisini azıcık terletecek bir görev değil midir bu izahı yapmak.

Bakalım, göreceğiz.

li şekilde söyleyecek olan İnönüden, bütün Grup işaret beklemektedir. Pek çok kimse bilmektedir ki, Genel Başkan, parti içinde kargaşalığa meydan vermeden, her türlü revizyonu destekleyecektir. Ama hangi gruptan gelirse gelsin, parti içinde ikilik yaratacak meseleleri fikir plâtformundan uzaklaştıracak ve partinin bünyesine zarar verecek her türlü davranışa karşı çıkacaktır. Başta Ecevit olmak üzere, CHP'li pek çok milletvekili, bir prensip ve program değişikliğinden çok, bir metod ve üslûp değişikliği arzulamaktadırlar. Ecevit takımının herhangi bir ard niyeti mevcut değildir.

Af

İçerdekileri mi, dışardakileri mi?

(Kapaktaki çekişme)

*H*aftanın başında Pazartesi günü, Meclisin ikinci katındaki CHP Grup odasında, beş kişilik bir komisyon, sessiz sedasız bir toplantı yaptı. CHP Ordu senatörü Zeki Kumrulunun başkanlığında yapılan toplantının, bundan bir süre önce CHP Ortak Grupunda başlayan, CHP gruplarının Parlâmentoda uygulayacakları genel politikanın tespiti hakkındaki genel görüşmeyle hiçbir ilgisi yoktu; Toplantı, son günlerde gerek Parlâmentoda, gerekse halkoyunda ön plâna çıkan Af Kanunu Tasarısı hakkında CHP'nin görüşünü tespit amacıyla düzenlenmişti.

AP, 10 Ekim milletvekili seçimlerinden önce yayınladığı seçim beyannamesinde, iktidara gelirse, memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun bir af kanunu çıkaracağını ilân etmiş ve bu vaadle de binlerce mahkûmun oyunu almayı becerebilmişti. AP, gerçekten de, iktidara gelir gelmez bir Af Kanunu Tasarısı hazırladı. Fakat, bu tasarının gerek seçim beyannamesinde ve gerekse Hükümet Programında belirtilen prensiplerle hiçbir ilgisi yoktu. Hükümet, memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun bir af kanunu tasarısı yerine, 27 Mayıs İhtilaliyle tasfiye edilen bir iktidarın mensuplarının ve AP'nin Parlâmento Grupu içindeki, sahtekârlık, Tedbirler Kanununa muhalefet, dini siyasete âlet etmek ve Silâhlı Kuvvetlere hakaret vs. gibi suçlardan dosyası bulunan üyelerinin affını hedef tutan bir tasarı hazırlamıştı. Yani, "içerdekiler"den ziyade "dışardakiler" affediliyordu. Bir özelliğini de Menderesin çiftliğinin çocuklarına geri verilmesi teşkil eden tasarı, 10 Ekim 1965 tarihine kadar işlenmiş suçları kapsıyordu.

AP İktidarının, kendi kendisini ve DP devri suçlularını affetme amacını güden tasarısının memleket gerçekleri ve ihiyaçlarıyla bağdaşır yanı bulunmadığının Muhalefet ve kamuoyu tarafından anlaşılması üzerine, tasarı bir süre Meclise geti-

Hamit Fendoğlu
Kuyruk acısı çıkartıyor

rilemedi. Üstelik Mecliste, Muhalefeti zayıf düşürmek amacını güden bir Seçim Kanunu Tasarısı vardı. Tasarı, muhalefet partilerinin çeşit; li engellemeleriyle bir türlü görüşülemiyor, böylece Af Tasarısı Meclise getirilemiyordu. Bu iki tasarının halkoyunda yarattığı tedirginliğin hissedilir hale geldiği sırada CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, AP'nin Başı Süleyman Demireli Başbakanlıkta ziyaret ederek, durumun nâzite liğini kendisine anlatmış, iki kanundan da bir süre için vazgeçilmesini istemişti. Fakat Demirlin buna karşı takındığı tavır, bu iyiniyetli ikazın altında bir "Muhalefet Baskısı" aramak ve neticede, söylenenlere kulak asmamak oldu.

Tehlikeli manevralar

Meclisin Seçim Kanunu yüzünden çalışamaz hale gelmesi, kısmi senato seçimlerinden sonra Hükümetin aklını başına getirmiş olacak ki, Meclis Başkan Ferruh Bozbeylinin aracılığıyla iktidar ve muhalefet partilerinin grup temsilcileri arasında yapılan toplantılarda Muhalefetle bir anlaşmaya varıldı: Hükümet, Seçim Kanunu Tasarısını geri alacak, Muhalefet de gündeme giren gensorulardan vazgeçecekti.

Anlaşmanın politikaya bir bahar havası getirdiğini söylemek mümkündür. Fakat sıradaki kanunlar teker teker görüşülüp de sıra Af Kanununa gelince, sinirler tekrar gerilmeğe, partiler arasında tekrar elektrikli bir hava belirmeğe başladı. Bununla beraber, tasarı üzerinde yoğun bir çalışma hazırlığına da girişildi. Bu yüzden, AP Grupu içindeki eski DP'lilerle demokratik rejimin selâmetle sürümesini isteyen ılımlı AP'liler arasında bir görüş aynlığı belirdi. Eski DP'li milletvekili ve senatörler, tasarı görüşülürken, muhalif partilere herhangi bir taviz verilmemesini sağlamak amacıyla faaliyete geçtiler.

27 Mayıszedelerden Neriman Ağaoğlu, Melâhat Gedik, Yüksel Menderes, Nilüfer Gürsoy, Ali Fuat Başgil gibi eski DP'lilerin öne sürdükleri görüş şuydu: CHP ve diğer bazı partiler elbette ki Af Kanununa karşı çıkacaklardır. Fakat Mecliste çoğunluk AP'dedir. Mesele oyla halledileceği, yani Demirlin ifadesiyle, "milli irade tecelli edeceği" içindir ki, Muhalefete taviz verilmemeli, tasarının aynen kanunlaşması sağlanmalıdır.

Bu grupa dahil olanlardan, AP'nin yumrukçu milletvekili Hamido Hamit Fendoğlu ise daha da ileri giderek, geçtiğimiz haftanın sonunda birgün AP Grup Başkanlığına verdiği bir önergeyle, Af Tasarısında bir değişiklik , yapılıp, düşük Cumhurbaşkanı Celâl Bâyarın senatör olabilmesinin sağlanmasını istedi. Hamidonun bu isteği devrimci çevrelerce yadırganmadı ama, AP'lilerin Af Kanunu Tasarısını bahane ederek neler yapmak istediklerini açıkça ortaya koydu.

AP Grupundaki ılımlı milletvekili ve senatörler ise, Yassıada hükümlülerinin affına karşı olduklarını her vesileyle imâ etmeğe çalışmaktadırlar. Bunlara göre, kanunun ortalığı bulandırabilecek nitelikteki maddeleri tasarıdan çıkarılmalı, böylece, demokratik rejimin selâmetle yürütülebilmesi için doğan fırsat bir kere dahakaçırılmamalıdır. Tasarı, daha ziyade âdi suçluların affını sağlamalıdır.

Hayal peşindekiler

A P Grupu içinde bir de etliye sütlüye karışmayan milletvekili ve senatörler mevcuttur. Bunlar çoğunlukla, Parlâmentoya 10 Ekim ve 5 Haziran seçimleriyle giren AP'lilerdir. Göze batmaktansa, bir köse, de kalmayı tercih etmektedirler. İçlerinde Affa tamamen karşı olanlar da vardır. Meselâ, AP Trabzon milletvekili Ömer Usta, haftanın başında Pazartesi günü Meclis koridorlarında şöyle dedi:

"— Grupumuzun görüşü ne olursa olsun, ben Affa karşıyım. Mecliste Af Tasarısı görüşülmeye başlanınca dışarıya çıkacağım. Müspet veya menfi bir oy da kullanmıyacağım."

Grupta beliren bir temayül de, af hududunun 10 Ekim yerine, kısmi senato seçimlerinin yapıldığı 5 Haziran 1966 olarak tespit edilmesidir. Bunun için AP Grupu içinde yoğun bir kulis faaliyeti başlamıştır. Nitekim, AP Grup Başkan Vekili Nizamettin Erkmen, haftanın başındaki Pazar günü şunları söyledi:

"— Kanun çok gecikmiştir. Daha önce çıksaydı, tasarıdaki 10 Ekim 1965 hududu kabul edilebilirdi. Fakat, şimdi bu tarihi kısmi senato seçimlerinin yapıldığı tarihe getirmek ters bir durum olmaz."

Affın 5 Haziran. 1966 tarihine kadar işlenmiş suçları kapsamasının

Hasan Dinçer
Boynuzu geçen kulak

istenmesi elbette ki sebepsiz değildir. AP'liler, kısmi senato seçimleri sırasında yaptıkları propagandalarda affın mutlaka çıkarılacağını vaadetmişler, bu arada, affın kapsamına girecek suçların işlenme tarihinin,5 Haziran olacağını da ima etmişlerdir. Tabii, mahkûmların oylarını alabilmek için başvurulan bu taktik, suçlu sayısının artmasından başka bir işe yaramamıştır.

AP'lilerin bu yeni ayak oyunları, Muhalefeti, bilhassa CHP'yi vaziyet almağa zorladı. CHP Ortak Yönetim Kurulu, geçtiğimiz haftanın içinde birgün, tasarı üzerinde son incelemeleri yapmak üzere bir Grup İhtisas Komisyonu kurdu. Komisyon, haftanın başında Pazartesi günü saat 15.30'da CHP Grup odasında yaptığı toplantıda tasarıyı madde madde inceleyerek, görüşünü tespit etti. Buna göre, Celâl Bayarın ve diğer Yassıada mahkumlarının affına, bunların emeklilik haklarının iadesine, Tedbirler Kanunu kapsamına giren, lâikliğe karşı işlenen, Cumhurbaşkanına, türklüğe, Silâhlı Kuvvetlere ve Cumhuriyete, hakaret yoluyla işlenen suçların affedilmesine CHP karşıydı. Yassıada Mahkemesinin, hakkında verdiği idam cezası Milli Birlik Komitesince müebbet hapse çevrilmiş olan Celâl Bayar, eğer nedamet duyuyorsa, Cumhurbaşkanına başvurur ve özel bir afla affedilebilirdi. Yassıada hükümlülerinin emeklilik haklarını da Emeklilik Kanununda yapılacak değişiklikle sağlamak mümkündü. Bunu Af Kanunuyla sağlamaya kalkışmak doğru değildi. Cumhurbaşkanına ve Silâhlı Kuvvetlere hakaret yoluyla işlenen suçlar daha ziyade 27 Mayısı tasfiyeyi hedef alıyordu. Üstelik, bu sınıfa giren suçların Cumhuriyet kurulduğundan bu yana affedildiği görülmemişti. Şimdi, AP İktidarı ayağa kalkacak ve hepsini bir kalemde giriverecekti! Böylece, bundan bir süre önce Silâhlı Kuvvetler mensuplarına ağız dolusu küfür savuran ve bu yüzden mahkûm olan AP eski Zonguldak milletvekili Nuri Beşer de haklarına kavuşacaktı.

CHP İhtisas Komisyonu raporunda, bunlardan başka, tasarıda affedilmeyecek suçlar arasına alı nan zimmet ve ihtilâs suçlarına irtikâp, rüşvet, sahtekârlık ve 27 Mayıs 1960 tarihinden sonra görevi kötüye kullanma suçlarının da eklenmesi isteniyor ve af hududunun, AP seçim beyannamesinin yayınlandığı 18 Eylül 1965 olarak tespiti talep ediliyordu.

Bahar havasına paydos!

Grup İhtisas Komisyonu, görüşünü raporla Grup Yönetim Kuruluna bildirdi. Grup Yönetim Kurulu raporu inceledikten sonra Ortak Grup toplantısına getirecektir. Tespit edilen görüşler benimsenirse, CHP'nin görüşü olarak, Afla ilgili görüşmeler sırasında Meclis kürsüsünden açıklanacaktır.

Bu arada, diğer muhalefet partileri de Af Tasarısı ile ilgili görüşlerini tespit için çalışmalara başlamışlardır. Türkeşin liderliğindeki CKMP, genel bir affa taraftar olduğunu ilân etmiş, Bölükbaşının MP'si ise 21 Mayıs olayları suçlularının da af kapsamına alınmasını istemiştir. Öteki partilerin görüşleri ise henüz belli değildir.

Muhakkak olan şudur ki, Afi Kanunu Tasarısının görüşülmeğe başlamasıyla birlikte Meclisteki bahar havası sona erecek, bilhassa AP ile CHP arasında kıyasıya bir mücadele başlayacaktır. AP Grupu içindeki, Affa karşı olan ve Yassıada mahkûmlarının affını demokratik rejimin selametle yürümesi bakımından sakıncalı gören ılımlı AP'lilerin takınacakları tavır dikkate alınırsa, tasarının Meclisten kolaylıkla geçirilemeyeceği anlaşılır. Bu durumda, binlerce mahkûmun sabırsızlıkla beklediği kanun, AP'lilerin kendi kendilerini ve Yassıada mahkûmlarını affetme hevesine kapılmaları yüzünden, büyük bir ihtimalle, Meclisin önümüzdeki dönemine kalacaktır.

Bu ihtimalleri hiç dikkate almayan iki politikacı, herhalde, Başbakan Demirelle Adalet Bakanı Hasan Dinçerdir. Demirci Yozgatta, affın mutlaka çıkarılacağını söylerken, Dinçer de Ankarada, affın mutlaka gerçekleşeceğini, Celâl Bayarla Yassıada mahkûmlarının mutlaka affedileceklerini ifade etmiştir.

AP Grup yöneticileri, muhtemelen Çarşamba günü, muhalefet partilerinin grup başkan vekillerini, Af Tasarısı üzerinde bir görüşme yapmak üzere, toplantıya çağıracaklardır. Bu toplantının sonucu, Meclisin havasını aşağı yukarı tâyin edecektir.

Af Kanunu, büyük bir ihtimalle, Gecekondu Kanunu görüşüldükten sonra ele alınacaktır. Siyasi çevreler, Af Tasarısının Cuma veya Pazartesi günü görüşülmeğe başlanabileceğini söylemektedirler.

Hükümet

Temel atma furyası

Yüksekçe bir tepeye inşa edilmiş küçük bir çardağın etrafına top lanan 1000 - 1500 kadar Yozgatlı, Başbakan Süleyman Demireli dinli-

Demirelin eşi köylü kadınlarla
Ankaranın taşına bakıp, köy aşı yiyenler

yordu. Çardağın ön tarafına yerleştirilmiş olan kürsüde konuşan Demirel, bir ara şöyle haykırdı:

"— İlgili arkadaşlardan bir ricam var!"

Herkes, merak içinde, Demirelin ne söyliyeceğini bekliyordu. Demirelin güneş yanığı yüzünün birden karardığı görüldü. Bir an sustuktan sonra:

"— Hayır, bu bir rica değil, talimattır! Fabrikanın 1969 Şubatında hizmete açılması için ilgili arkadaşlara şimdi sizin huzurunuzda talimat veriyorum!" dedi.

Fabrikanın bitiş tarihini Plânın tespit etmiş olduğu halk tarafından bilinmediği için, Demirelin bu sözleri topluluğun alkışıyla karşılandı. Demirel, alkışlara, sağ elinde tuttuğu siyah şapkasını sallıyarak mukabele ediyor, düşmemek için de kürsüyü sol eliyle sıkıca kavrıyordu. Törenin havası istediği şekle bürünmüştü. Şimdi artık, nurlu ufukları müjdeleyebilirdi. Söze:

"— Vatandaşlarımız büyük bir gayret içindedirler. Bugün geçtiğimiz yerlerde bunun türlü çeşitli nümunelerini gördük. Yol boyunca bana buğday başağı gösterdiler. Çiçek başağı da gösterdiler. Ben, çiçek başağını bıraktım, buğday başağına gittim. Çiçek başağı gösterenlere de gittim, teşekkür ettim. Bunun hepsi bizim göğsümüzü kabartmıştır" diyerek girdi.

Ardından, başını ve kollarını lüzumsuz şekilde hareket ettirerek ve bazı kelimeleri yutarak şöyle konuştu:

"— Yarın ne olacak endişeleri dağılmış, yerini yeni bir ümit ve heyecan almıştır. Girdiğimiz yeni dönemin herkes farkına varmalıdır. Ne demiştir türk milleti? Memleketi benim içimden çıkardığım kimseler idare edeceklerdir, demiştir. İşte türk milleti bunu demiştir. ve meyvalarını almaya başlamıştır. Sonbaharda biri Akdenizde, biri Karadenizde, en az Kütahya Gübre Fabrikası büyüklüğünde iki gübre fabrikasının temelini atacağız. Yozgattan döndükten iki - üç gün sonra Ankara Çimento Fabrikasının temelini atacağız."

Demirel Yozgat gezisinde

Lâf furyam

"Gübre" ile "kırat" imajım yanyana getirenler, ince ince gülmekten kendilerini alamadılar.

Demirel tam sözünü bitirmişti ki, bir Yozgatlının, avazı çıktığı kadar, "Bize de, bize de!" diye bağırdığı duyuldu. Bunu, diğerlerinin çığlıkları izledi. Az önce muzaffer bir kumandan edasıyla konuşan Demirelin yüzü birden değişiverdi. Fakat havayı bozmak olmazdı, bir şeyler söylemek lâzımdı. Asılan suratını tatlılaştırmağa çalışarak, yarı şaka yarı ciddi bir tavırla:

"— Elbette size 3e yapacağız" dedi.

Bunun üzerine bir alkış daha koptu.

Demirelin en çok dikkat ettiği husus, konuşmasında, temeli atılan fabrikanın ne fabrikası olduğundan mümkün olduğu kadar söz etmemeğe çalışmak oldu. Bunda da haklıydı. Müslüman bir başbakana, alkollü içki fabrikası temeli atmak yakışır mıydı!..

Bu yüzdendir ki Demirel, konuşması boyunca, Yozgat Bira Fabrikasından sadece "Yozgat Fabrikası" diye söz etti, durdu.

Hükümet Yozgat yolunda

A P borazanı gazetelerin AP İktidarının bir eseri olarak göstermeye çalıştıkları fabrikanın temel atma töreni, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi günü yapıldı. O sabah erken saatlerde, Başbakan Demirelin Buğday Sokaktaki evinin önünde tuhaf bir heyecan hüküm sürüyordu. Programa göre, davetliler, kiralanan otomobillere Başbakanlık binası önünde binecekler, sonra da Demirelin evinin önüne gideceklerdi. Konvoy, saat 7'de Yozgata hareket edecekti.

Davetliler, Buğday Sokağın 10 numaralı evinin önüne geldiklerinde, alışmadıkları bir manzara ile karşılaştılar: Evin önünde 30'a yakın özel ve resmî plâkalı otomobil vardı. Resmi plâkalı otomobillerin çoğu Bakanlara aitti. Gümrük ve Tekel Bakam İbrahim Tekin, Devlet Bakanı Refet Sezgin, Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Millî Eğitim Bakam Orhan Dengiz ve Köy İşleri Bakam Osman Sabit Avcı büyük bir heyecan içinde Demireli bekliyorlardı. Hemen hemen, Bakanlar Kurulunun yarısı oradaydı. Bu durum, çok kimseyi Şaşırttı. Bir gazeteci:

"— Kabine herhalde burada toplanacak" demekten kendini alamadı.

Bir başka gazeteci:

"— İbrahim Elmalı niye yok?" dedi.

Saat 7 oldu, 7.15 oldu, Demirel görünürlerde yoktu. Bunun üzerine Faruk Sükan, Cevat Önder ve Vedat Ali Özkan içeriye girdiler. 15

dakika sonra da Demirelle birlikte evin kapısı önünde göründüler. Sükanla Önder Başbakanı ortalarına almışlar, aşırı hürmetkar bir tavırla bahçe kapısına doğru yürüyorlardı. Özkan ise onları iki metre geriden takip ediyordu.

Evin önündeki kalabalık, Demireli ziyadesiyle memnun etti. Lâcivert bir elbiseye yeşil - beyaz motifli bir kravat takmış olan Demirel, evin önünde bekleşenlerin teker teker elini sıkmağa başladı. Hızını alamamış olacak ki, "Elini sıkmadığını kimse kalmasın bari.." diyerek, o saatte işine gitmekte olan vatandaşların da elini sıktı. Güleğin kulakları çınlasın! Sonra da, eşi Nazmiye Demirelle birlikte, ağababası Menderesin kullanmağa fırsat bulamadığı Cadillac'a kuruldu.

Konvoy, yarım saatlik bir gecikmeyle, saat 7.30'da yola çıktı. Konvoyun en önünde bir trafik arabası vardı. Onu Demirelin ve Bakanlarının bulunduğu otomobiller izliyordu. Bazı milletvekili ve senatörlerle dâvetlilerin arabaları ise konvoyun arkalarındaydı.

Her derde deva sözler

Demirel için ilk durak, Balışıh istasyonu oldu. Başbakan, yolun kenarına 15-20 kadar vatandaşın dizilmiş olduğunu görünce, otomobilini durdurttu ve yanlarına giderek dertlerini dinlemeğe başladı. Balışıhlılar, Demireli yüksekçe bir sandığın üzerine çıkardılar. Herhalde, sandıktan çıkmış olduklarını düşünerek..-.. Dertleri elektrik ve suydu. Demirel köylüleri dinledikten sonra, Mecliste çekemediği nutku burada çekti: Amacı, memlekete hizmet etmekti. Bu itibarla, Bahşihın elektrik ve su meselesi elbette ki kısa zamanda halledilecekti. 5-10 dakika süren "sandık üstü nutku" sona erdikten sonra konvoy tekrar yola koyuldu.

Demirel aynı nutku Delicede de tekrarladıktan sonra, otomobilini bir Mobil istasyonunda durdurttu. Burada bir restoran inşa edilmişti. Restoranın sahibi, Başbakandan kurdelâyı kesmesini istiyordu. Demirel "Memnuniyetle" dedi. Fakat, eline sıkıştırılan makası bir türlü kurdelaya yaklaştırmıyordu. Bunun sebebini az sonra şöyle izah etti:

"— Bütün arkadaşlar gelsinler, görsünler. Bu, bizim felsefemizin, iddiamızın bir delilidir."

Bu sözlerden önce kimse birşey

Süleyman Demirel temel atıyor
Kazılacak toprak o kadar çok ki.

anlamadı. Demirelin maksadı, konvoyun arkalarında yer alan toto muhabirleri gelip de flâşlarını patlatmaya başlayınca anlaşıldı. Demirel, elinde makas, "türlü çeşitli" pozlar verirken bir de nutuk irad etmeyi unutmadı ve adı "restoran" olân,daha çok içki vs. bulundurması gereken lokanta için, "Müslüman Başbakan" adına lâyık şekilde:

"— Yalnız Hükümet yapmaz, vatandaşlar da yapar! Bu, faydalı bir tesistir. Vatandaşlar buradan gelip geçerlerken temiz bir kahve, soğuk bir ayran içebileceklerdir" dedi.

Sonra da irkilircesine geriye döndü ve restoran sahibine:

"— Ayranınız nerde?" diye sordu.

Garsonlar hemen seferber oldular ve Demirele bir bardak ayran ikram ettiler.

Demirel, AP'liler için hayli önemli sayılan bir konuşmayı da Bağcılar köyünde, 10-15 kişilik bir topluluğa yaptı. Öksürerek ses tonunu ayarladıktan sonra, "Memleketin her tarafında..." diye söze başladı. Fakat cümleyi bir türlü tamamlayamadı. Zira yine teklemişti. Bir an sustuktan sonra heyecan içinde şöyle haykırdı:

"— Memleketin her tarafında sizleri dimdik, güler yüzlü görmek isteriz. Çalışmakla bütün meselelerimiz hâlledilir."

Türkiyenin kalkınmasını çabuklaştıracak bu veciz sözler Bağcılarlı köylüler tarafından alkışlarla karşılandı. Demirel, Bağcılarlı köylülerin herhalde kıyamete kadar unutamıyacakları konuşmasını tamamladıktan sonra, karşısında duran temiz giyimli bir şahsa sordu:

"— Okulunuz var mı?"

"— Var."

"— Ne kadar? Yani kaç hocalı?"

"— Dört hocalı."

"— Buna memnun oldum."

"Yine görüşürüz" diyerek otomobiline bindi.

Yolculuğun bundan sonraki kısmı yine aynı şekilde devam etti. Demirel, nerede bîr topluluk gördüyse vaktiyle de yapıldığı gibi- hemen otomobilinden indi, ayakları kâh bağlı, kâh bağlanmamış kurbanların kesilişini seyretti. Köylü-

DIŞ GEZİLER: Japonya

VII

ASU ARİ TO İN KOTO NAKARE

Bugünkü işini yarına bırakma
(Japon Atasözü)

İmparator Meiji'nin Anıt Kabrinde imparatorun kendisi yatmıyor. Japonyanın Atatürkü ölümünden sonra Tokyoda değil, Kyoto'da ebedi istirahatgâhına tevdi edilmesini istemiş. Tabii arzusuna uymuşlar. Tokyodaki Anıt Kabir onun ve İmparatoriçenin hatırasını tebcil ediyor. Büyük, nefis bahçenin içinde burası bir park bir Şinto türbesi var, zambak bahçesi var, orman var, bir de resim galerisi var. Galeriyi süsleyen, Meiji'nin hayatının en önemli kısımlarını gösteren seksen büyük tablo, İmparatorun doğuşundan başlıyor, cenaze törenine kadar gidiyor. Bu müze, aynı zamanda Japonyanın modernleşmesinin de hikâyesi. O tabloların her biri, ileriye doğru bir adımı gösteriyor. Bu devrede İmparator, eski Kyoto İmparatorları gibi değil. Bir bakıma, daha fazla gündelik hayatta ve şahsiyeti daha fazla ortada. İmparatoriçe de öyle. Orayı ziyaret ediyorlar, burayı ziyaret ediyorlar. Harp olduğunda İmparator ordularının başına geçiyor. Barış zamanlarında manevraları takip ediyor. Meiji belki de bütün ataları arasında gözle görülen sembol olmakta en ilerde bulunan imparator. Japonyanın modernleşmesinin onun adını taşımasının sebebi de bu. Fakat bu sembolün elinde bir kudret yoktur. Japonyayı, kısa bir tereddüt devresinden sonra "kara gemiler"in sahiplerine uyma yoluna sokanlar, bilhassa batı kısmının genç ve basiret sahibi, meziyetli samurayları. İki büyük dünya harbi arasındaki kuvvetli Japonya onların eseridir.

Japonyanm batılılaşmasının bir "batılılar defolsun" kampanyasıyla açılmış olması tuhaf bir çelişmedir. Ama Şoguna karşı bu sloganla çıkanlar, daha kudreti ellerine geçirmeden, yani 1868'den önce fikirlerini değiştirmişler ve loğru yolu bulmuşlardı. Evet, Şogun batılılaın sultasını kabul etmekle "haltetmiş"ti. Ancak batılılar "batılılar defolsun" denmekle çekip gitmiyorlardı. Japonyanın, eğer bir sultadan kurtulmak istiyorsa, "barbarlar"ın kudretine erişmesi lâzımdı. Bunun çaresi ise, onları taklit etmek, onların silahlarını alıp onlara karşı kullanmaktı.

Modern Japonyanın yapıcıları bir bahtiyarlığa eriştiler. Eserlerini kendi hayatları içinde gördüler. Onlar gözlerini kapamadan Japonya bir Büyük Dünya Devleti oldu ve milletler topluluğunun arasında o yeri aldı. Birinci Dünya Harbi sona erdiğinde "düvel-i muazzama"nın dördü Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya ise beşincisi Japonyaydı. Hatta Japonya, İtalyanın bile ilerisindeydi ve kendi bölgesinde sözünü adeta tek başına geçiriyordu.

Samurayları bizim Milli Mücadelenin genç subaylarına, bir bakıma benzetmek kabildir. Yaptıkları iş değil de, kudreti ellerine geçirdikleri zamanki halleri itibariyle.. Askerce düşünüyorlardı ve Batıya "Hayır" diyebilmek için Japonyayı askeri bakımdan kuvvetli hale getirmek amacıyla yola çıkmışlardı. Ancak, askeri bakımdan kuvvetli olmanın bütün sahalarda geniş reformlara girişmek, çağa uymak, modern teorileri getirmek ve tatbik etmekle mümkün bulunduğunu görmekte, anlamakta gecikmediler. Tokugawa Şogunları ikibuçuk yüzyıllık iktidarlarının sonlarında, bilhassa Komodor Perry'nin darbesini yemelerini takiben dışarıya Öğrenciler, mütehassıslar göndermişler, dünyanın ne halde olduğunu tetkike başlamışlardı. Genç samuraylar o akımı bütün bütün kuvvetlendirdiler ve bir anda Japonyanın kapısını, penceresini, bacasını dış âleme tüm açtılar.

Japonyanın modernleşmesi, reformları o bakımdan da Türkiyedeki ilerici hamleye benziyor. Hareketin, alttan gelen hiç bir tarafı yoktur. Aksine, alttan gelen temayül sıkı bir muhafazakârlık, yabancı düşmanlığı, içe kapanmak arzusudur. Her şeyi, en üst seviyede bu genç samuraylar plânlamışlar, tatbik et-

mişlerdir. Bunu toplumun bütün tabakalarına, onlar kabul ettirtmişlerdir. Sayıca fazla olmamalarına ve ellerinde muntazam bir ordu da bulunmamasına rağmen samurayların keyfiyet itibariyle üstünlükleri iradelerini yürütmelerini sağlamıştır.

Japonyanın kalkınması, samurayların son derece gerçekci davranmalarının ve hiç bir komplekse kapamamalarının sonucudur. Bunlar bakmışlar, ikibuçuk yüzyıllık Tokugawa idaresinde Japonyanın fiili başkenti Edo olmuş. Başkenti Kyoto'dan kaldırıp Edoya getirmekte hiç tereddüt göstermemişler. Edoya Tokyo demişler. Tokyo "doğu başkenti" demek. İmparatoru, Tokyodaki Şogunun sarayına yerleştirmişler.

Samuraylar Tokugawa Şogunlarının kurdukları idare mekanizmasını da el değmemiş halde devralmışlar. Çok memlekette bir İhtilâl İdaresi işbaşına geldi mi, memleketin bütün müesseseleri tahrip edilmiş haldedir. Ya, savaşlar neticesi, ya iç çatışma yüzünden, ya da irtikâp ve rüşvetle.. Japonyada bunun aksi cereyan etmiştir. Samuraylar, birliği kurulmuş bir millet, sağlam müesseseler, merkezi bir idare sistemi bulmuşlar ve onu işletmişler.

Samuraylar, iktidarlarının hemen başında daha da önemli bir reforma girişmişler. Bu reform kendilerine karşıdır. Samuraylar samuraylık sistemini bizzat kaldırmışlar. Görmüşler ki bir derebeylik rejiminin kalıntıları devam ederken modern bir devlet olmanın imkânı yoktur. Bunun üzerine, sözlerini en fazla dinleyen Batı Japonya Daimyolarını, topraklarını ve haklarını İmparatora devretmek için ikna etmişler. Satsuma Daimyosu, Şoçu Daimyosu böyle yapınca öteki ve daha küçük,Daimyolar da aynı yolu tutmak zorunluğunu hissetmişler. Samuraylar bunları bir intikal devrinde kendi bölgelerine Genel Vali yapmışlar. Eski gelirlerinin onda birini de maaş diye bırakmışlar. Fakat iki yıl sonra memleketi "ken" dedikleri iller halinde bölüp oralara ciddi memurlar tayin etmişler, böylece Daimyoluk müessesesi fiilen de kalkmış. Hükümet Daimyolara oldukça yüklü tazminat vermiş. Ama, para halinde değil.. Hükümet bonosu olarak. Böylece Daimyoların yeni rejimi desteklemeleri sağlanmış. Bir de asalet ünvanları yaratıp onları dağıtmışlar. Son Tokugawa Sogunu Prens olmuş. En küçük Daimyo ise, Baron. Samuraylâra gelince, bunların içinde kudreti ellerinde tutanlar kendilerini, karşılıklı, "yaptıkları büyük hizmetlerden dolayı" asalet rütbeleriyle taltif etmişler, sonra da samuraylık müessesesinin üzerine yürümüşler.

Daimyoluk kalkar da samuraylık kalır mı? Yeni rejim, evvela samuraylığın hikmet sebebini ortadan kaldırmış. Mecburi askerliği koymuş. Muntazam bir ordu olunca, bu silahşör - idareci sınıf hikmet sebebini kaybetmiş. Büyük kısmı hele ekonomik imtiyazları ve gelirleri de geri alınınca, genç ordunun subay kadrosunu teşkil etmiş. Japon subayının daima bir silahşör tarafı bulunması bu yüzdendir. Bir kaç yıl sonra, samuraylığın son işareti olan çifte kılıç taşımak âdeti de yasak edilince samurayların işi tam bitmiş. Buna mukabil japon polisine kılıç taşımak hakkı tanınmış. Kılıçlarından vazgeçemeyen en fakir samuraylar da polis olmuşlar.

Japon polisinin halk nazarındaki itibarı, beni Japonyada şaşırttı. Bu, ingiliz polisinin itibarı gibi bir şey. Prestij, polislik mesleğinin bu kökünden geliyor.

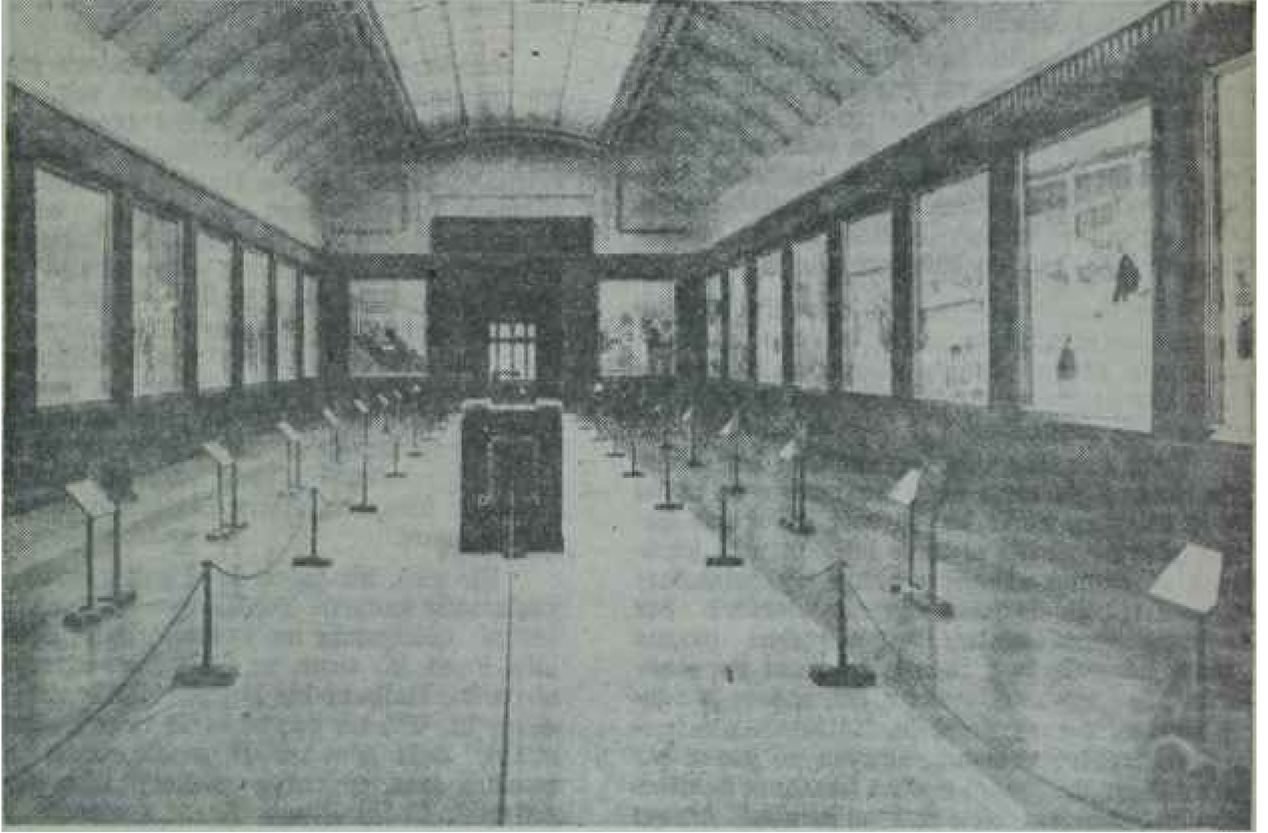
Sosyal hayatın kabuğundaki bu reformların hiç itirazsız yürütüldüğü sanılmamalıdır. Kudret bir avuç genç ve kabiliyetli samurayın elindedir ama Japonyada dünya kadar başka samuray vardır, menfaatleri haleldar olan zümreler bulunmaktadır, değişikliklere manen karşı koyan cereyanlar gelişmektedir. Bunların tepkisi, reform yapan bütün memleketlerde olduğu gibi yer yer isyanlardır. İsyanların en önemlisi samurayların kudreti almalarının onuncu yılında ve başta yeni rejimi kuranlardan bir samurayın idaresinde olmuş. Bu samurayın adı, Saygo Takamori. Saygo Takamori, Tokugawa Şogunlarının devrilmesinde idareye el koyanlardan biri. Toprakları Satsumada. İhtilâlden bir süre sonra öteki samuraylarla ihtilaf haline düşmüş, onların yaptıklarıyla mutabık olmamış, Tokyoyu bırakıp topraklarına çekilmiş. Muhalifler, yani muhafazakârlar yavaş yavaş onun etrafında toplanmışlar, onun kırgınlığını körüklemişler. Saygo ve taraftarları nihayet, Tokyo Hükümetine karşı açıktan isyan etmişler. Hükümet bunların üzerine muntazam ordusunu göndermiş. Ordunun askerleri, köylüler. Samuraylar onları küçümsemişler. Fakat kısa zamanda herkes anlamış ki iyi techiz edilmiş, disiplinli, subayları mahir muntazam bir ordunun karşısında yalın kılıç samurayların artık bir şansı yoktur. Bastırılan Satsuma ayaklanması, yeni japon rejiminin son imtihanı olmuş.

Japonlar içerde bu sosyal değişiklikleri yapar ve japon toplumunun sınıflarını kendilerine göre, yeniden biçimlerken dışardan da her şeyin en iyisini almak için gayet akıllı davranmışlar. Bakınız, bir misal söyleyeyim. İlk önce, ordularına fransız ordusunun usullerini vermişler. Fransaya askeri mütehassıslar göndermişler. Bu sırada Fransa - Almanya Harbi çıkmış. Almanlar fransızları yenince ve Prusyanın askeri kudretinin en yüksek askeri kudret

olduğu anlaşılınca japonlar, sırtlarında yumurta küfesinin bulunmadığını düşünerek gözlerini hemen Prusyaya çevirmişler, ordularına Prusya usullerini vermişler, askerliği oradan öğrenme yolunu tutmuşlar. Buna mukabil gemiciler hep İngiltereye gitmişler ve Japonya Donanması ingiliz donanmasının tertibinde kurulmuş. Ticaret filosu da öyle... Fransaya sivil idareciler gitmişler, oradan sivil fransız idare sistemini, hukukunu almışlar. İş adamları ise gözlerini Amerikâya çevirmişler. Sanayideki en modern usullerin Amerikada tatbik edilmesi japon sanayiinin çok amerikan usulünü benimsemesinin sebebidir. Japon taklitciliği hiç bir zaman kör taklitcilik olmamış. Bu, aksine, son derece düşünceli, bir felsefesi bulunan, hesabı, kitabı olan bir taklitçiliktir. Ondokuzuncu Yüzyılın sonunda dünya büyük bir okuldur ve japonlar bu okulun dikkatli, devamlı, çalışkan öğrencileridir. Dışarıya giden gençleri daima itinayla seçmişler ve onlar da döndüklerinde gördüklerini japon ihtiyaçlarına en uygun şekilde tatbik etmişler.

Meiji Japonyasında reformcular, bir noktada daha ilerici davranmışlar. Bu zümre kendi hakimiyetini siyasi hayatın şekli itibariyle de devam ettirebilecekken böyle yapmamış. Batılı devletlerdeki siyasi hayat tarzının o devletlerin kuvvet sebeplerinden biri olduğunu anlamışlar ve Japonyaya da onu getirmişler. Memleketi meşruti bir ülke yapmışlar. İmparatora evvela bir Anayasa ilan ettirtmişler, bu Anayasaya göre iki meclisli bir parlamento kurdurmuşlar. Japon Diyeti 1890'ların eseridir. O tarihte seçmen adedi yarım milyon kadardır. Bunlar da yirmibeş yaşını geçmiş, yılda en az onbeş yen vergi ödeyen erkeklerdir. Meclislerden biri Senato, diğeri Millet Meclisidir. İki yıl sonra bir hükümet, Diyette azınlıkta kaldığı için istifa edince parlamentonun kudreti tescil edilmiş. Böylece, memleketin siyasi hayatına, yüz kişilik oligarşinin yanında çok daha büyük bir kütle de, söz sahibi olarak katılmış. Oligarşinin mensupları o sıralarda artık orta yaşlarını bulmuşlar ve devlet hayatında tecrübe sahibi de olmuşlar, "eski siyaset adamları" olarak rollerini muhafaza etmişler. Partiler kurulmuş, seçimlerin neticelerine göre iktidar el değiştirmeye başlamış.

Japonlar bunu size anlatırlarken "demokra-

Tokyoda, bir resim galerisinde, Japonyanın "Komodor Perry Devri"nden "Rusyayı yenen dev olma devri"ne nasıl geldiği yıl yıl takip edilebiliyor. İmparator Meiji bütün bu değişikliklerin sembolü. Çok hareketin sahne plânında görünmüş. Fakat değişiklikler, en ziyade onun gerisindeki samurayların, genç ve dinamik silahşörlerin isterseniz: subayların eseridir.

tik bir idareyi biz Yirminci Yüzyıldan önce kurup işlettik" diye övünmüyorlar. Şekil, parlamenter bir sistemdir. Ama reformlarını gerçekleştirmekle mükellef Japonyada, idare hâlâ pederşahi bir idaredir. Partiler, oligarşinin kuvvetli şahsiyetlerinin damgasını taşımaktadır ve Başbakanlar hep aynı küçük bir halkanın içinden seçilmektedir Veya onların himayesindeki kimselerdir. Buna, partilerinin adedi birden fazla olan bir tek parti sistemi demek hata olmaz. O günlerdeki japon seçimlerinin de bizim tek parti devrindeki seçimlerimizden daha fazla mana taşıdığını iddia etmek fazla iyimserlik, hatta hayalperestlik olur. Ama, ben meselenin önemini şurada gördüm: Japonyayı çağdaş medeniyet seviyesine çıkarmak için kollarını sıvayanlar şekillerin hepsini getirmişler ve bu boş kapların dolmasını zamana bırakmışlar. Bir samuray grupunun samuraylık müessesesini kaldırması, iktidarı ellerinde kayıtsız şartsız tutanların kendilerine gönül rızasıyla daha geniş sayıda ortaklar kabul etmeleri takdir edilmesi gerekli davranışlardır. Siyaset hayatındaki bu reformlar da alt tabakanın talebi, ayaklanması neticesi değil yukarının uygun gördüğü, plânladığı değişiklikler olarak topluma maledilmiştir.

Bizde Atatürkün bir gün "Artık Cumhuriyet olalım" veya İsmet Paşanın "Çok partili hayatın sırası geldi" demesi gibi.. Japonyada ihtilâl bir defa yapılmış, o da patırdısız şekilde, zira son Tokugawa Şogunu kudretini kendisi götürüp İmparatora feslim etmiş, ondan sonra bütün reformları ihtilâlin kudret mevkiine getirdiği ekip kararlaştırmış.

Bu reformların içinde en önemlisi okuyup yazma seferberliğidir. Eğer bugün Japonyada hemen herkes okuyup yazıyorsa bu, o günlerde kampanyanın son derece sıkı ve ciddi tutulmasının sonucudur.

Meiji devrinin liderleri modern bir devlet için okuyup -yazması olan vatandaşın ne mana ifade ettiğini, nasıl bir kıymet olduğunu hemen görmüşler. Bir ordu ve bir donanma kurulacaktır. Bunun askerleri okuyup yazamazlarsa yeni teknikleri nasıl öğreneceklerdir? Bir endüstri kurulacaktır. Bunun işçileri okuma yazma bilmezlerse o ince işleri nasıl yapacaklardır? İş hayatı açılacaktır. Bu, sadece iş adamı ihtiyacı demek değildir. Kâtibinden satıcısına ve komisyoncusuna, okuyan ve yazan bir kadro lâzımdır. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın tahsilli vatandaşa olan ihtiyaç kendini hemen belli etmektedir. Başka bazı memleketlerde çok devrimin ve reform hareketinin geniş kütleler tarafından uzun yıllar sonunda dahi iyi anlaşılamaması, tam benimsenememesi genç japon ihtilâlcilerinin doğru görüşlerinin delili olarak kolaylıkla gösterilebilir.

Japonlar ilk Milli Eğitim Bakanlığını 1871'de kurmuşlar. Bu bakanlık son derece iddialı bir programla umumi okuyup yazma seferberliğine hemen girişmiş. Güçlüklerden yılınmamış. Bir yandan sayısız okul binaları yapılırken diğer taraftan öğretmen yetiştirme davası ele alınmış. Binlerle bina ve onbinlerle öğretmen.. Seferberliği ilan edenler arı gibi çalışmışlar. Fakat alınan netice başdöndürücüdür. Bir kaç yıl içinde, okul yaşındaki bütün çocuklar başlarını bir yere sokmuşlar. Altı yıllık ilkokul tahsili hemen mecburi olmuş. Oğlanlar için ve kızlar için.. Oradan eğitim ikiye ayrılmış. Bunun biri, teknik eğitim. İlkokulu tamamlayan erkek çocuklar ya liseye gidiyorlar, ya teknik okullara. Üniversitelere, öğrencileri liseler hazırlıyor. Üniversiteler üç veya dört yıllık. Memleketin muhtaç bulunduğu doktorlar, avukatlar, mühendisler, ilim adamları, eğitim sahası mensupları, yüksek idare mevkilerinin adayları oraların mahsulleri. Yani, bir piramit. Bütün japonlar okuyup yazma öğreniyorlar. Bu, taban. Oradan bir büyük kısım teknik sahaya akıyor. İhtisas sahibi oluyor. Daha ufak bir grup ise aydın zümreyi teşkil ediyor.

Ancak, tıpkı japon siyaset hayatı gibi japon eğitiminin de bazı özellikleri var. İkinci Dünya Harbinin sonuna kadar Japonyada eğitim bir maksadın, bir politikanın âletidir. Bu eğitimle, İkinci Dünya Harbinden sonra nesli tükenen fanatik, aşırı milliyetçi, otoriteye karşı inanılmaz ölçüde itaatli, bir takım alışılmamış inançları bulunan o "japon tipi" yetiştirilmiştir. Japon tek kişilik uçağına biniyor, düşman gemisinin cephaneliğine dalıyor. Japon, "İmparatorun Emri" diye bildiğini, gözünü hiç kırpmadan yerine getiriyor. Japon eğitimi düşünen, tartan, ölçen ve biçen adam yetiştirmiyor. İtaatli adam yetiştiriyor ve bunlara, ne öğretmekte fayda varsa o öğretiliyor. Dersleri, kitapları, hatta haritaları buna göre hazırlanıyor.

Bir gün, bir japon beni çok şaşırttı. Otuz yaşlarında kadardı. Yani, Japonya MacArthur'e teslim olduğunda on yaşındaymış, öğrenciymiş. Fazla bir tarih ye fazla bir coğrafya bilmiyordu. Halbuki bir Dışişleri Bakanlığı mensubuydu. "Biz bir kaç yıl tarih ve coğrafya okumadık" dedi. MacArthur yasak etmiş."Tarihi anladım ama, coğrafya neden?" diye sordum. Anlaşıldı ki İki Dünya Harbi arasında japon okullarındaki haritalar bile dünyanın manzarasına göre değil, genç japonlara aşılanmak istenilen fikirlere göre çizilmiş. Bugün, üniversitede okumuş çok japon mesela bir evvelki imparatorun, yani şimdiki imparatorun babasının

hasta olduğunu bilmiyor. Halbuki hastaymış. O kadar ki, sonlarda protokolun gerektirdiği şekli görevleri bile yapamaz hale gelmiş. Bunun üzerine Veliaht naip tayin edilmiş ve tahta oradan çıkmış. Okullarında bu öğretilmeyen bir memleket olur mu? Japonyada öğretilmemiş. Her halde, Güneşin Oğlunun hasta bulunduğunu duyurmanın İmparatora karşı olan saygının zedelenmesine yol açacağı düşünülmüş. Bu--un yerine İmparator adeta insanüstü bir varlık olarak tanıtılmış.

Eğitimde çok şey böyle. Verilen çıplak bilgi değil, bir doktrindir. Öğrencilere nasıl düşünecekleri değil, ne düşünecekleri öğretilmiştir. İki eğitim yuvasında, okullarda ve kışlada japon sadece Japonyanın ululuğunu, japon milletinin askeri hasletlerini, bir kısmı uydurulmuş bir tarihi, hatta japon hâkimiyetinin sahası çok genişletilmiş bir Uzak Doğu coğrafyasını okumuş, dinlemiş, kendisine harpçi bir millet olarak bakmış, bir insan için en büyük şerefin harp sahasında İmparator uğruna ölmek olduğuna inanmıştır.

Atom bombası var ya? İnsan onun fecaatini Hiroşimayı ve onun korkunç müzesini gezdiği zaman anlıyor. Ama bilir misiniz ki eğer bunun iki tanesi İmparatoru radyo mikrofonunun başına getirmeseydi ve İmparator teslim olmanın kendi iradesi bulunduğunu söylemeseydi japonlar, son fertlerine kadar, savaşa savaşa pek âlâ ölebilirlerdi ? 1870'lerde temeli atılan bir eğitim sistemi 1945'te bu çeşit bir millet yaratmıştı. Meiji'nin Japonyası, bu açıdan, Tokugawa'ların Japonyası kadar kapalı kalmıştır.

Japonyanın kudret sahibi genç samurayları, işte böyle bir Japonyayla, arzuladıkları "büyük askeri devlet'in temelini teşkil eden ekonomiyi kurmuşlar. Bir gün Tokyodan Nikkoya gidiyorduk. Elektrikli trene bindik. Hat üzerinde dünya kadar tren gidip geliyor. Katarda büfe var. Her şey tertemiz. Servis iyi. Mihmandar olarak verilen genç hariciyeci ile laflıyoruz. Tesadüfen bu hattın bir özel şirket tarafından işletildiğini söyledi.

"— Bir özel şirket mi?" diye sordum.

Şaştığıma pek şaştı.

"— Japonyada çok tren hattı özel şirketler tarafından işletilir" dedi.

Trenleri devletleştirilmemiş bir memleket! Bunlardan dünyada fazla miktarda kaldığını hiç sanmam.

Sonra, Osakadan uçağa bindik ve Hiroşimaya gittik. Bir ara uçak biletine baktım. Tarihi beni şaşırttı. Gün tamamdı. Av da öyle. Ama yıl olarak "41" yazıyordu.

"— Bu nedir?" diye sordum.

Mihmandarım "Yıl" dedi. Ne yılı? Japonyada batılı takvim yok muydu? Evet, Japonyada takvim daha Meiji devrinde batılı takvim haline getirilmişti ama japonlar bir çin âdetini muhafaza etmişler: Yıllar, tahttaki imparatorun saltanat yılıyla ifade ediliyor. Hirohito tahta 1925'de çıktığı için 1966 japonlar için 41'dir. Uçak biletlerinde böyle yazıyor, tren biletlerinde böyle yazıyor, gazetelerin üzerinde böyle yazıyor.

"— Ne kadar tuhaflıkları muhafaza etmişsiniz. Korkarım, bu hava yolunun da özel olduğunu söyleyeceksiniz.." dedim.

"Evet" dedi, "özeldir". Japonyada, memleket içinde uçak hattı işleten bir de değil, bir kaç özel şirket var. Bunların tepkili, tepkisiz uçakları dünya kadar. Japonya için "Amerikadan sonra en liberal ekonomiye sahip memleket" demek hata değildir. Liberalizm bakımından Japonya bugünkü İngiltereden de, Almanyadan da çok ileri. Harp sonrası kalkınma bu liberal ekonominin eseri.

Ama, Japonyada ekonominin hep böyle olduğu sanılmamalıdır. Çok ekonomi sosyalizme giderken bu kadar liberal olan Japonyada, dünyada "bırakınız yapsın - bırakınız geçsin" felsefesinin hâkim bulunduğu yıllarda revaçtaki prensip devletçilik olmuştur.

Meiji Japonyasının ekonomik gelişmesinde önemli bir rolü, ikibuçuk yüzyıllık Tokugawa Barışının zenginleştirdiği tüccar sınıfı oynamış. Hükümet Daimyoların eline devlet bonosu vermişti ya.. Onlar da yeni bir kapitalist sınıf olarak tüccara katılmışlar. Nihayet bir kısım samuray da iş adamı olmuş. Bunlar özel bir endüstri ve ticaret kurmuşlar. Ancak, o devir Japonyasının bir büyük eksiği vardır: Sermaye. Taklit edilen batı endüstrisinin özelliği ise, sermaye bolluğu. Sermayesiz o ekonomi nasıl kurulacak? Üstelik kalkman Japonyada öyle işler var ki bunlar kârlı değil.

Hükümet iki taraflı kollarını sıvıyor. Bir yandan amme hizmeti görecek bir çok müesseseyi bizzat kuruyor demiryolu, telgraf, posta gibi, diğer taraftan da özel sektörü sermaye bakımından takviye ediyor. Kredi sağlıyor, peşin para veriyor, yardımlar yapıyor. Bu, elbette ki "devlet eliyle fert zengin etmek"tir. Nitekim

Meiji devrinin ilk günlerinde bu çeşit yardımlara mazhar olan bir avuç talihli içinden becerikli çıkanlar, görülmemiş genişlikteki ekonomik imparatorlukları kurmuşlardır. Japonyada dolaşırken bakıyorsunuz, bir banka. Adı Mitsui veya Mitsubishi. Bir tersanede gemiler yapıyorlar: Mitsui veya Mitsubishi. Uçak fabrikası gezdik. F104'ler yapıyordu: Mitsubishi. Bir ağır endüstri var: Mitsui. Mitsui ve Mitsubishi bu imparatorluklardan sadece iki tanesinin, belki en meşhurlarının adı. Böyle çok firma var ve bunların kökleri Meiji Devrinin ilk günlerine gidiyor. Büyümüşler, büyümüşler, büyümüşler. Devlet, kendi eliyle açtığı sahaları da özel sektöre devretmeye başlayınca bunlara da girmişler. Firma firmayı, o firma bir başkasını doğurmuş. Tepede ana firma. Onun altında, bu firma tarafından kontrol edilen sayısız başka firma. Endüstrinin ve iş hayatının hemen bütün dallarında. Bunlar karteller kurmuşlar, tekeller yaratmışlar. Bunlarsız Japonyayı anlamanın imkânı yok. Anlatacağım. Şimdi söylemek istediğim şu: MacArthur bile bunları önce yasaklamış, isimlerini ellerinden almış. Bir kaç yıl geçmiş. Tıpkı Meiji devrinin samuraylari gibi Amerikalı Şogun da, yaratmak istediği Japonyayı ancak bunlarla gerçekleştirebileceğini anlamış ve bunlara tekrar hayat hakkı tanımakla yetinmemiş, eksiklerini de tamamlamış, ihtiyaçlarını gidermiş. Japon ekonomisi bir defa daha korkunç hamlesini yapmış.

Japonyanın sırrı nedir? Japonya, bütün Asya ülkeleri içinde batılı endüstri tekniğini ilk alan. El emeği ucuz. Öteki Asya ülkelerinde de el emeği ucuz. Ama onlar batılı endüstri tekniğinden habersizler. Batıya gelince, onda teknik var, el emeği pahalı. İki unsur sadece Japonyada biraraya geliyor.

Japonya kalabalık. Bu, elverişli bir iç pazar demektir. Uzak Doğu hemen aynı derecede kalabalık başka dış pazarlarla dolu. Oralar halkı giyinmek istiyor. Tekstile muhtaç. Teknik ve ucuz el emeği japon mallarını ehven fiyatlara malediyor. Nakliye masrafı da az. Bütün bunlar, Uzak Doğu ülkelerinin kısa zamanda Japonya için pazar haline gelmesinin ve Japonyada büyük sermayelerin teşekkülünün sebebi. Japonyada nüfus çok ve çabuk artıyor. Öyle olunca elde edilen servet adam başına düşen milli gelirde önemli fazlalık yaratmıyor. Memleket zengin, fakat halk fakir. Sonra, Japonya hem gıdasını ithalattan sağlıyor, hem de endüstrisinin ham maddesini. Bundan dolayı, el emeği hep ucuz kalıyor. Ancak İkinci Dünya Harbinden sonra Japonyaya demokrasi gelecek, sendikalar kurulacak, grev hakkı tanınacaktır ki işçi sınıfı millî servetten kendi payına düşen nisbeti çoğaltsın. Her halde, modern Japonyanın kurulduğu Meiji, Devrinde japon ekonomisinin böyle bir derdi yoktur.

Başka bir unsur: köylüler. Onların da adedi artıyor, fakat toprakları, tabii artmıyor. Görünmeyen işsizlik japon endüstrisine ucuz el emeği sağlıyor. Köylerinde geçinemeyenler şehirlere koşuyorlar ve orada "bir lokma, bir hırka" karşılığı o korkunç servetlerin yaratılmasını kolaylaştırıyorlar.

Japonyanın bir büyük askerî devlet olmasının imkânları hazırlanmış, böyle her kudretin arkasında yatan ekonomik güç kurulmuştur.

Halbuki, henüz Ondokuzuncu Yüzyılın sonuna bile gelinmemiştir. Bu, İmparator Meiji'nin hayatını gösteren tablolar galerisinde o kadar güzel beliriyor ki.. Bir tablo. İmparator gök ve yer tanrılarını tebcil ederek yeni devrin bir programı olan beş maddelik yeminini ediyor. Yıl, 1868. Bir tablo. Derebeylik kalkıyor ve iller kuruluyor. Buna ait kararname İmparatorun huzurunda okunuyor. Yıl, 1871. Bir tablo. iwakura Heyeti Avrupa ve Amerikada tetkikler yapmak üzere yola çıkıyor. Yıl, gene 1871. Bir tablo. İmparator Ryujo harp gemisinin güvertesinde ve bir filonun başında Nagasaki limanının ziyaret ediyor. Yıl, 1872. Bir tablo, İmparator Tokyo - Yokohama tren hattının açılış töreninde. Yıl, 1872. Bir tablo. İmparator askerî manevralarda. Yıl, 1873. Bir tablo. imparatoriçe Tomioka' tekstil tesislerini geziyor. Yıl, 1873. Bir tablo. İmparator, kendisine kitap okunmasını dinliyor. Yıl, 1875. Bir tablo. imparatoriçe Tokyo kız okulunu ziyaret ediyor. Yıl, 1875. Bir tablo, İmparator ve İmparatoriçe Birinci Millî Sanayi Sergisini dolaşıyorlar. Yıl, 1877. Bir tablo. İmparator ve annesi tiyatrodâlar. Tiyatro seyrediyorlar. Yıl, 1878. Bir tablo. İmparator bir madende. Yıl, 1881. Bir tablo. Japon parasının konvertibilitesi sağlanıyor. Yıl, 1881. Bir tablo, İmparator Ordusuna ve Donanmasına hitaben mesaj yayınlıyor ve onlara görevlerini bildiriyor. Yıl, 1882.

Bundan sonraki tablo, gene 1882 yılına aittir. Bu, bir konferans. Japonyaya sadece 28 yıl önce, Komodor Perry'nin "kara gemüer"inin toplarının tehdidiyle andlaşmalar imzalatmış olan devletlerin temsilcileri oradalar. Japon Dışişleri Bakanı İnuye toplantıya başkanlık ediyor.

Andlaşmalar tâdil olunacaktır !

VIII

DOKU O MOTTE DOKU O SEİSURU

Zehirin hakkından zehirle gelinir

(Japon Atasözü)

İngilterenin emperyalist politikasını anlayanlar, Japonyanın emperyalist politikasını anlamakla mükelleftirler. Meiji Devrinin otuzuncu yıllarında, Japonya Uzak Doğuda bir İngilteredir. Ekonomik kudreti, zenginliği bakımından değil. İhtiyaçları itibariyle.

Japonya da İngiltere gibi bir küçük ada. Fransadan, harp öncesi Almanyasından ufak. İngiltereyle İtalyadan bir karış büyük. Üzerinde, o tarihlerdeki İngilterenin üstündeki insanlardan çok sayıda insan yaşıyor. Ada, tarıma fazla elverişli değil. Zaten tarım için fazla yer de yok. Memlekette bir endüstri gelişmiş. Bu sanayi mallarının ihraç edilmesi lâzım. Onlar ihraç edilsin ki Japonya hem halkının gıdasını, hem endüstrisinin ham maddelerini, hem de enerji vasıtalarını satın alabilsin. Bunun yolu, ticaret.

Ama ticaret, Ondokuzuncu Yüzyılın sonunda kapanın elinde kalıyor. Kapanlar ise, kuvvetliler. Onlar her yerde imtiyazlar sağlamışlar, pazarlar kapatmışlar, tarifeler kabul ettirtmişler. Tarifeler ve gümrük duvarları Japonya gibi bir memleketi hem mahvedebilir, hem ihya edebilir. Hükümet devamlı bir elverişli pazar bulursa istikbalini garanti edecek, bir takım tehlikeleri başından uzaklaştıracaktır. Japonyanın hemen yanında ise, çökme halinde iki memleket var: Kore ve Çin. İkisi de, hele ikincisi müthiş kalabalık. Buralarda haklar sağlamak, artık kuvvetli bir devlet haline gelmiş bulunan Japonya için zor değil. Mesele korelilerle çinlileri sulta altına almak değil, Uzak Doğuya girmiş olan batılılara japonların "asyalı barbarlar" olmaktan çıkıp kendileri gibi "ileri memleketler" arasına dahil olduklarını kabul ettirtmek. Bunun için de bazı darbelere girişmek lâzım.

Bu yayılma politikasının Japonyada, Meiji Devrinin ilk günlerinden itibaren şampiyonları olmuş. Mesela, hani sonradan isyan eden samuray, Saygo. Buna mukabil öteki kudret sahipleri şöyle demişler: Önce, içerdeki işlerimizi bitirelim. Şöyle, biraz kendimizi toplayalım. Yayılmanın zamanı ilerde gelecektir.

O fikir galebe kazanmış. Ondokuzuncu Yüzyılın sonlarında, Japonyanın kudret sahipleri için bu zaman gelip çatmıştır. Buna rağmen gene de ihtiyatlı olmak, adımları, batılı menfaatlere dokunmadan atmak lâzımdır. Japonlar bunu başarmışlar.

1870'lerde Formoza, Çinin bir adası. O tarihlerde Ryukyu Adaları kesin bir sahibe malik değiller. Çin de hak iddia ediyor, Japonya da. 1874'te bu adalardan bazı denizciler Formozada tecavüze uğruyorlar ve öldürülüyorlar. Hani yirmi yıl önce bazı batılılar Japonyada tecavüze uğrayıp öldürüldüklerinde bu devletler mukabelebilmisil olarak japonyaya harp gemisi göndermişler, japon şehirlerini bombardıman etmişlerdi ya.. Japonlar o hadiseden derslerini almışlardır. Onlar da Formozayâ kuvvet gönderiyorlar. Çin bu kuvvet gösterisine boyun eğiyor. Ryukyulu denizciler için Japonyaya tazminat ödemeyi kabul ediyor.

Bunun iki faydası vardır. Japonya, gücünü göstermiştir. Bunun dışında Çin, Ryukyu Adaları üzerindeki japon söz hakkını tanımıştır. Japonya, batılılardan aldığı dersleri tatbike devam ediyor.

Yıl, 1876. Japonya, Koreye bir filo gönderiyor. Filonun komutanı, tam bir Komodor Perry edasıyla Kore Kralına bir ültimatom veriyor. Kore, kapılarını yabancılarla ticarete açmalıdır ve Japonyaya haklar tanımalıdır. Bu haklar, o tarihe kadar ancak batılıların U-

zak Doğu milletlerinden talep ettikleri haklardır. Japonya böylelikle "Uzak Doğuyu haraca kesen devletler klübü"ne üyelik adaylığını koymaktadır. Kore Kralı, tıpkı Tokugawa Şogunu gibi kuvvet önünde boyun eğiyor. Japonya, Koreye adımını atmıştır. Kore o tarihe kadar Çinin nüfuz sahasında. Şimdi, Japonya Çinin Koredeki yerini alacaktır. Fakat Çin de bu hakkını harpsiz bırakmak niyetinde değil. İki Uzak Doğu ülkesinin, açıktan ilk kapıştıkları tarih 1894'tür. Yeni Japonyanın, genç samurayların yarattığı Meiji Japonyasının askeri kuvvetleri Koreyi işgal etmekte, Çin deniz kuvvetlerini tahrip etmekte, Güney Mançuryaya girmekte, hatta esas Çindeki bir limanı zaptetmekte hiç bir müşkilat çekmiyorlar. Çin bir defa daha boyun eğiyor ve barış istiyor. Tokyonun şartları tabii ağırdır. Çin Formoza Adasını, Peskadorları meşhur Kemoy bu adalardan biridir, Mançuryanın dibindeki bir yarımadayı yüklü bir tazminatla beraber Japonyaya vermeyi kabul ediyor. Kore, artık tamamıle müstakildir. Yani, Çin Kore üzerindeki haklarından vazgeçiyor. Japonya, onun yerini almakta gecikmiyor.

Batılı devletler ve onların en gerçekçisi İngiltere "Japon Realitesi"ni gereği gibi o zaman kavrıyor. Tâdili düşünülen meşhur andlaşmaları ilk İngiltere değiştiriyor ve japonlar için önemli bir tâviz veriyor: Japonyada suç işleyen ingilizler artık japon mahkemelerinde yargılanabileceklerdir! Bu, Japonyanın İngiltere tarafından bir medeni memleket olarak tanınmasının tescilidir. Zira, kimse alınmasın ama, bir devletin kendi tebasını başka memleketlerin mahkemelerinde yargılatmamaya kalkışması oranın adaletine, o ülke halkının medeniliğine güvenememesinin neticesidir. Öteki batılı devletler de İngilterenin misalini takipte gecikmiyorlar ve yüzyılın son senesinde Japonya bu tâvizlerden kurtuluyor.

Bu tâvizlerden kurtulan ilk Asya devleti.. Türkiye kapitülasyonları ancak Milli Mücadeleden sonra yırtacak, adli bağımsızlığına kavuşacaktır. Sonra Amerika, hem Japonyaya o, hiç olmazsa düşman Olmuştur, hem de Türkiyeye o, üstelik müttefiktir de... aynı tarzda bazı imtiyazları öteki yüzyılın ortasında tekrar kabul ettirtecektir ya..

Aradan bir kaç sene daha geçiyor. Bir yandan Japonya yolunda ilerliyor, diğer taraftan "Kalleş Albion" kendi dünya politikasında bazı tertiplere girişiyor. O tarihlerde İngilterenin endişesi Rusyadandır. İngiltere, devrin en büyük deniz gücü. 1902'de Japonya ile İngiltere arasında bir andlaşma imzalanıyor. İki taraftan biri, bir üçüncü devletle harbederken bir dördüncü devletin tecavüzüne uğrarsa İngiltere Japonyanın, Japonya İngilterenin yardımına koşacaktır! Japonya İngilterenin yardımına nereden koşacak? Andlaşma, Uzak Doğuda bir japon - rus kapışması hâlinde iki rakibi başabaş bırakıyor. Mesela Almanya, yahut başka bir batılı devlet, karşısında İngiltereyi görmeyi göze almaksızın Rusyayla birlikte bölgenin "Doğan Güneş"ine karşı harekete geçemeyecektir.

Uzak Doğudaki dengede, kazançlı olan Japonyadır. Japonyanın idarecileri bilmektedirler ki kuvvetlerini, bir büyük batılı devleti haklamadan "düvel-i muazzama"ya kabul ettirtemeyecekler, onların klübüne giremeyeceklerdir. Gözlerine kestirdikleri batılı devlet ise, Rusyadır. Rusya da Japonyanın kalkınmasını hiç iyi karşılamamakta ve onu kendisine, Sibirya dolayısıyla mensubu olduğu Uzak Doğu bölgesinde tehlikeli bir rakip olarak görmektedir. Teke tek döğüşürlerse Rusya, Japonyayı ezeceğinden emindir. Bundan çok kimse de emindir ya..

Önce bir gerginlik. Sonra harp. Ama nasıl bir harp, bilir misiniz? Yarım yüzyıl sonra patlayacak Japon - Amerikan harbinin bir modeli. Japonlar evvela Rusyanın Uzak Doğudaki donanmasına hücum edip onu yakıyorlar, sonra harp ilân ediyorlar. Tıpkı, Pearl Harbour'da yapacakları gibi.. Rusyanın Japonyadan kuvvetli bulunduğuna şüphe yoktur. Ancak savaş bölgesi Rusyaya o kadar uzaktır ki.. Rusya Baltık Denizindeki donanmasını Uzak Doğuya gönderiyor. Bu, rus deniz kuvvetlerinin sadece bir parçasıdır. Rusyanın Avrupadaki, Karadenizdeki mükellefiyetleri donanmasının tamamını yollamasını engelliyor. Japonyanın ise bütün deniz kuvvetleri serbesttir. Bunlar, rus donanması Uzak Doğuya geldiğinde Japonyayla Kore arasındaki boğazda onun üzerine bir saldırıyorlar, onu da yok ediyorlar. Artık harbin kaderi belli olmuştur. Barış Amerika Cumhurbaşkanı Theodor Roosevelt'in aracılığıyla ve Japonyanın kazançlar sağlaması şartıyla imzalandığında Meiji Japonyası büyük imtihanını vermiş, dünyanın parmağını ısırtmış, Uzak Doğuda bir Dünya Devletinin doğmuş olduğunu herkese kabul ettirtmiştir.

Gelecek yazı

Dünya dönüyor ve Japonya değişiyor

telâş içinde:

"— Burada mı konuşacağım?" diye sordu.

Vali, önce buradan konuşulacağım, sonra da halkın, törenin yapılacağı bölgeye sevkedileceğini söyledi. Bu izahattan sonra Demirel mikrofona yanaştı ve kısa bir konuşma yaptı. Aşıl telâş da bundan sonra başladı. Halk Başbakanı görmüş ve dinlemişti. Vatandaşlar, Vilâyet binasından iki - üç kilometre mesafede bulunan fabrika mahalline nasıl sevkedilecekti? Ya, kimse gelmez de, tören fiyasko ile sonuçlanırsa, ne olurdu?

Demirlin yanından ayrılmayan Faruk Sükan, Demirele duyurmak istercesine şöyle bağırdı:

"— Bizim Valiler nerede, yahu?"

Bunun üzerine üç kişi, önlerini ilikleyerek, Sükanın karşısında arz-ı endam ettiler. Böylece anlaşıldı ki, töreni izlemek için Kayseri ve Sivas Valileri de Yozgata gelmişlerdi!

Devletin malı deniz

Sükan, Valilerden, halkın tören mahalline sevkedilmesini istedi. Yozgat Valisi ve yarandaki meslektaşları "Başüstüne, sevkedelim" diyerek, ortadan kayboldular. Vah ve beraberindekiler, halkın fabrika mahalline sevkedilmesi için çaba sarfederlerken, Başbakan ve Bakanlar da biraz beklemeyi uygun buldular. Demirel, Valinin makamına oturdu ve 10 Ekim seçimlerinde AP'ye büyük fayda sağlamış olan partililerle sohbet etmeye başladı. Parti çalışmaları hakkında onlardan bilgi aldı ve sözü karşılama törenine getirerek, şöyle dedi:

"— Orta Anadolu halkının heyecanı zordur. Bu bakımdan, Yozgatlıların heyecanı çok manalıdır."

Oysa tören, bir Başbakana yapılan normal bir karşılama töreniydi. Alanda toplananlar, işi o civarda olan kimselerdi. Üstelik bunların çoğunluğunun AP'li olduktan, otomobillere takılan ve ellerde taşınan kıratlı bayraklardan anlaşılıyordu.

Halkı, 'kurulacak fabrika mahalline sevketme çabalarına rağmen temel atma törenine katılan Yozgatlıların sayısı, Demirlin ve AP'lilerin arzu ettikleri kadar değildi. Tören, bir Yozgatlının konuşmasıyla başladı, sonra da sırayla Vali Adil Aktan, Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ve Tekel Genel Müdürü konuştular. Gümrük ve Tekel Bakanı İbrahim Tekin ise yaptığı konuşmada, Süleyman Demirli taklit ederek, fabrikayı AP İktidarının bir esen olarak göstermeyi ihmal etmedi:

"— Fabrikanın temeli atılmakta niçin geç kalındığı hususu üzerinde durmayacağım" dedi ve böylece CHP hükümetlerinin fabrikanın projeleri ve finansmanı konusunda yaptıkları başardı çalışmaları bir kenara itiverdi.

Törenin son konuşmasını Demirel yaptı ve fabrikanın temeline ilk harcı koydu. Başbakan, Bira Fabrikası mahalline 200-250 metre mesafedeki Sanayi Sitesine giderek, burada düzenlenen temel atma törenine de katıldı ve 20-25 kişilik esnaf topluluğuna hitaben yaptığı konuşmada, sitenin en kısa zamanda tamamlanacağı vaadinde bulundu ve yine temde ilk harcı koyma görevini ifa etti.

Törenler bittikten sonra, Çamlık denilen bölgedeki bir gazinoda Vilâyet tarafından bir kokteyl verildi. Demirel kokteyle eşi Nazmiye Demirelle birlikte katıldı ve bir çanak yoğurt kokteylde yedikten sonra ikinci kattaki salonda istirahate çekildi.

Kokteyl oldukça zengindi. Yiyecekler Ankaranın meşhur bir restoranından getirtilmişti. Hattâ bununla da yetinilmemiş, serviste bir kusur olmaması için garson da ithal edilmişti. Her çeşit içki mevcuttu. Viskiden rakının çeşitlerine kadar... Fakat nedense, davetliler ve özellikle Yozgat Bira Fabrikasının temel atma törenini kalkınmada büyük bir hamle sayıp Yozgata koşan Demirelin Bakanları viskiyi tercih ettiler. Kokteylde, gece geç saatlere kadar su gibi viski içildi. Bu, çok kimseye, 1960 öncesinin, devlet kesesinden ödenen paralarla verilen kokteyllerini hatırlattı. Bir temel atma töreni için binlerce liralık masraf... İşte, Yozgat gezisinin en önemli tarafı budur!..

Ordu

603. yıl

Haftanın başında Salı günü Ankaralıların yürekleri, caddelerde sert adımlarla yürüyen askeri birlikler görüldüğünde, kıvançla çarptı. Türk Kara Kuvvetleri, kuruluşunun 603. yıldönümünü kutluyordu.

Bu münasebetle yurdun her köşesinde kutlama törenleri düzenlendi.

Ankaradaki tören, sabah saat 8.45'de Anıt Kabire ve Hürriye Şehitliklerine çelenkler konularak başladı. Bundan sonra Cebeci, Ulus ve Bahçelievler yönünden, çeşitli gösteriler yaparak Zafer Alanına gelen askeri birlikler, orada Atatürk Anıtına çelenk koydular ve bandolar halka konserler verdiler.

Öğleden sonra ise Hipodromda bir geçitresmi düzenlendi. Günün önemini ve anlamını belirten konuşmalar yapıldı ve halka, Kara Kuvvetlerinin modern silâhları gösterildi. Bu arada, İçişleri Bakanlığı önündeki geniş alanda, uzun zamandanberi hazırlıkları devam eden Kara Kuvvetleri Sergisi halka açıldı.

Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Refik Yılmaz, millete ve Kara Kuvvetleri mensuplarına hitaben yayınladığı mesajda, Silâhlı Kuvvetlerin kahramanlıklarını dile getirdi ve şöyle dedi:

" Bu milletin kaderine kastedecek kim olursa olsun, ne kadar kuvvetli görünürse görünsün, onu bu emeline ulaşmaktan mutlaka meneedeceğiz."

Yatırımlar

At ve Üsküdar

Geçtiğimiz haftanın başında, Başbakanlıktan çıkarken kendisine, "temel atma törenleri yapıları yatırım ve projeleri AP'nin eseri saymanın mümkün olup olmıyacâğını." soran gazetecilere Demirci, büyük bir rahatlıkla:

"— Atı alan Üsküdarı geçti. Böyle yazarsınız" cevabını vermişti.

Haftanın sonunda, Cumartesi günü ise, Yozgat Bira Fabrikasının temel atma töreninde yaptığı konuşmada:

"— Hükümetimiz azim, iman ve şevkle her yerde yeni eserler yaratmak gayreti, içindedir. Geçtiğim yerlerde çeşitli nümuneler gördüm" şeklinde konuştu. (Bak: YURTTA OLUP BİTENLER - "Hükümet")

"Azim, iman ve şevkle" yurdun her yerinde yeni eserler yaratmak gayreti içinde olduklarını söyleyen Başbakan Demirel, aslında, hiçbir yeni işe başlamış değildir. Taşra politikacılarından kurulu etrafının verdiği akılla, "atı alan Üsküdarı geçti" diye konuşabilen Demirel, yıllarca süren çalışmaların sonucu olan yatırım projelerini kullanmaktadır. Bunun kendisine ne büyük güçlükler çıkaracağını ise herkes bilmektedir.

İkinci beş yıllık Plân döneminde yapılacak işler ve yatırım için büyük kararlar almak gerekmektedir.. Yüzde 7 kalkınma hızı esas alınsa ve geçmiş yıllarda yüzde 7'den düşük gerçekleşen kalkınma temposunun telâfisi yoluna gidilmesi düşünülmese bile, gelecek beş yıllık dönem içinde yeniden 8-12 milyar lira civarında para bulmak gerekecektir. Bu, yeni vergiler,' yeni gelir kaynakları bulmak demektir. Aksi takdirde, dört yıllık Plân döneminin birikimi olan projelerin kullanılmasıyla yürütülen bu temel atma törenlerine devam edilemiyecektir. Tarım sektörü başta olmak üzere, yurt içindeki kaynaklar doğru dürüst vergilendirilmez, değerlendirilmezse, ya gelecek beş yıllık dönemde kalkınma çalışmaları tehlikeye girecek, ya da bu işlerin yapılabilmesi için yabancı devirt ve kuruluşlara daha da muhtaç duruma düşülecektir.

Nitekim, Türkiyeye aşırı derecede iştah duyduklarını zaman zaman gösteren bu dış ülkeler ve kuruluşların yetkili sözcüleri son günlerde daha büyük bir rahatlıkla Türkiyeye gelip gitmeye başlamışlardır. "Atı alan Üsküdarı geçti" diyebilen Demirelin, memleketin kısa zamanda ulaşacağı tehlikeli noktayı şimdiden görmesinde büyük faydalar vardır. Bir iktidarın kendi gücünü ve çapını bilmesi, icraatının sağlamlığının teminatıdır. Demagoji, hiçbir iktidara uzun ömürlü olma şansı vermemiştir,.

Tekbirli temel atma

Nitekim, önceki hafta Cumartesi 'günü de Azot Sanayiinin ek projeşiyle Tunçbilek santrallarının temel atma törenlerine giden Demirel, Kütahyada "Yaşa paşam!", "Allah seni başımızdan eksik etmesin!". "Yaşa Cumhurbaşkanımız!" hitaplarıyla karşılanmıştır.

Kütahyaya gelinceye kadar köy ve ilçelerde "kırat'larla karşılanan Demirel, bu görülmemiş gösterileri büyük bir memnuniyetle izlemiş ve yaptığı konuşmalarda kendisini. "milletin fedaisi" şeklinde göstermeğe bilhassa gayret etmiştir.

Demirel, konuşmalarında, AP'li gazetelerde nurculuğu savunan, haklarında nurculuktan kovuşturma açılıp, beraet edenlerin haklılığım yaymağa çalışan bir AP milletvekilinin Meclisteki gensorusunu geniş şekilde veren gazetelerdeki marifetleri görmezlikten gelerek, kendisine karşı olan veya tarafsız gazetecilere çatmış:

"— Türkiyeyi hergün, huzursuz bir memleket haline getirme gayretleri vardır" demiştir.

Petrol meselesinde, en son, hem millî., rafinerinin kurulması için TPAO'ya izin veren, hem de yabancı petrol şirketlerinin ellerindeki rafinerileri genişletme taleplerini kabul eden bir Hükümetin Başı Demirel, Kütahyada yaptığı konuşmada da:

"— Biz huzur istiyoruz.. Hem büyük millete, hem büyük Allaha saygı duyan herkes kanunlar önünde eşittir" şeklinde sözler etmiştir.

Kütahyadaki törenin en ilginç tarafını ise, Türkiyede ilk defa bir Başbakan ve kabine üyelerinin, hep birlikte, tekbir getirircesine sözler sarfetmeleri teşkil etmiştir. Şehirde yaptığı konuşmada "halkın binbir derdinden, işsizlikten" bahsedip, "bu dertleri ortadan kaldıracağını" ileri süren Demirele, Azot Sanayiinin ek tesisinin temel atma töreninde çok sayıda kurban kesilmiş, bir hoca mikrofonda uzun uzun dua okumuş, törene gelen zevatın 'âmin" seslerinden sonra Bakanlar ve Başbakan, şimdiye kadar görülmemiş bir şekilde töreni âdeta bir yağmur duası haline getirmişlerdir.

Tekbirlerle zirveye çıkan bu törenden sonra, Yüksek İslam Enstitüsü ile İmam Hatip Okulunun temeli atılmıştır.

"Bir takım kötü niyetlilerin ortalığı karıştırmak ve yurdu iğneli beşik haline getirmek istediklerini' ileri süren Süleyman Demirel, Keban töreninde olduğu gibi, gittiği her yerde, "bu büyük tesislere para veren yabancı devletler"e teşekkür etmeyi unutmamıştır. Ecevitin, geçen haftanın başında Pazartesi günü, CHP Grupunda yaptığı konuşmada belirttiği gibi, "artık Türkiyenin dostu olmaktan çok, AP'nin dostu olmaya başlayan" bazı devletleri hedef alan bu "şükran borcu" kampanyası, bu gezilerin aslında en önemli, üzerinde önemle durulması gereken yanını teşkil etmektedir.

Büyük sanayi projelerinin yıllardanberi gerçekleşememesinde, "şüphesiz, bu projeler için birinci beş yıllık Plâna konulmuş, dış müzakereleri ve taahhütleri geçmiş yıllarda tamamlanmış olan dış kredilerin yıllar geçtiği halde verilmemesinin büyük etkisi olmuştur. Demirele şükran konuşmaları yaptırtan bu mekanizmanın arkasındakiler, yakın bir gelecekte, kimlerin yurdu "iğneli fıçı" haline getireceğini görmek zorunda kalacaklardır.

Konsorsiyom ve OECD'den sesler

Kütahyadaki törenden bir gün önce Demirelle görüşen Konsorsiyom Başkanı Von Mangold'un vakitsiz ziyaretinin arkasındakiler, aklı başında çevrelerde endişe ile karşılanmaktadır. Yurtsever aydınlar; ortada hiçbir sebep yokken Türkiyeye damlayan Von Mangold ve tek başına gelmesi manidar kaçacağı için, yanında getirdiği OECD-nin "Yabancı Mallarının Korunmasına Dair Konvansiyon Projesi" Sekreteri Hanneman'ın temaslarından endişe duymaktadırlar.

Türkiyeye verdikleri kredilerde yüzde 20-30 arasında yekûn faiz alan, şartlı kredilerle sattıkları yatırım mallarının fiyatlarını dünya fiyatlarına göre yüzde 20 pahalı tutmasını bilen bu "dost" ülkelere millet adına şükranlarını sunan bir Başbakanla yapılacak görüşmelerden endişe duymamağa imkân yok tur.

Petrol ve maden konularında hazırlıklarım henüz açıklayamayan Demirel Hükümetinden, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile DP zamanında yabancı sermayeye aralanan kapıların şimdi ardına kadar açılması istenmektedir. "Yabancı Mallarının Korunmasına Dair Konvansiyon Projesi"ne girmesi istenen Türkiyeden, Lozan Andlaşmasıyla kurabildiği gümrük ve kambiyo rejimlerinde temel değişiklikler yapması talep edilmektedir.

OECD'nin gelişmiş ülkeleri,, 1959'danberi Türkiye, Portekiz ve Yunanistandan bu Konvansiyona girmelerini istemektedirler. Yabancı sermayeye karşı dünyanın en müsamahakâr kanunlarını yapmış olan bu az gelişmiş ülkelerden bu yeni' Konvansiyona girmelerini istemekle, aslında bu ülkeler bir açık sömürge haline getirilmek istenmektedir.

Yabancı sermaye hareketlerini kelimenin tam anlamıyla libere etmek hedefini güden bu Konvansiyona Türkiye 1959'danberi karşı koymuştur. 27 Mayıstan sonraki Maliye Bakanlarından Ekrem Alican zamanında Türkiye, bir ara, bu Konvansiyon dolmasını yutacak gibi olmuş, ancak uyanık, dünyanın ne âlemde olduğundan haberdar uzmanların ikazı, hattâ ikazın da üstünde şahsi dirayetleriyle bu belâdan kurtulmuştur.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa göre, yabancılara sadece, belli bir miktar sermayeyi döviz olarak Türkiyeye getirmek, bu sermaye taahhüdünden sonra Türkiyede yapılacak iktisadi çalışmalardan hâsıl olacak kârı yurt dışına döviz olarak transfer etmek hakkı ile günün birinde Türkiyede çalışmaktan vazgeçildiği zaman, sermayeyi döviz olarak transfer etme hakkı verilmiş olmuyordu. Ayrıca, Türkiyede iken edinecekleri bina, arazi, mücevherat ve şahsi servetlerini de döviz olarak yurt dışına çıkarma hakkı da veriliyordu. Böyle bir Konvansiyona girmekle Osmanlı Devleti gün-erine dönüleceğini düşünen türk uzmanları, OECD'nin bu tekliflerine, Bakanlıktan gelen talimata rağmen, "hayır" demesini bilmişlerdir.

MATBAACILIK — Ajans - Türk Matbaasında kabartma tekniğiyle, orijinallerine uygun olarak basılan türk seramik, halt ve kilimlerine alt muhtelif baskıların dış ülkelere ihracına başlanmıştır. Suudi Arabistan ve Pakistandan sonra geçen hafta da Mısıra gönderilen röprodüksiyon baskıları burada da büyük ilgiyle karşılanmış ve Kahirenin merkezinde bulunan Kasr El Nilin tanınmış turizm bürolarıyla kitaplıklarında satışına başlanmıştır.

Cezayir örneği

Başta madenler olmak üzere, çeşitli alanlara gelmek ve Türkiyeyi tam bir sömürge haline getirmek amacını güden Batılı büyük tekellerin açık istismarlarına karşı uyanabilecek millileştirme eğilimine meydan vermemek için düşünülmüş olan "Yabancı Mallarının Korunmasına Dair Konvansiyon"a teslim olmamak gerekmektedir. Batılı tekeller, AP İktidarı sayesinde bu emellerine ulaşmak istemektedirler. Von Mangold ve Hanneman'ın temasları, bu bakımdan, çok çevrede endişeyle karşılanmıştır.

Batılı tekeller, Türkiyeye gelmek, buradaki ucuz emekten, bol tabi! zenginliklerden yararlanmak, özellikle petrol, bakır ve borasit başta olmak üzere, madenlerimize konmak düşüncesindedirler. Maden Kanununda değişiklik gayretleri, bu konuda Türkiyeye gelen her yabancının söyledikleri bunu açıkça göstermektedir.

Yabancılar, Yabancı Sermaye Kanunuyla da yetinmemekte, Türkiyeden, Cezayirin bağımsızlıktan önceki şartlarda bile katlanmadığı şartlara katlanmasını istemektedirler. Az gelişmiş ülkelerin bu gibi konulardaki hassasiyetini iyi bilen Batılı gelişmiş ülkeler şimdi bütün gözlerini Türkiyeye dikmişlerdir. Konvansiyon Projesine 1959'danberi girmeyen Türkiyede şimdi, "Batıdan makine almakla meselelerimizi halledemeyiz. Biz Batıdan makine yapan makineler de istiyoruz" şeklinde düşünceler taşıyan Menderesten daha ılımlı, daha "dost anlayışlı" bir iş adamı baştadır. Yabancıların, Türkiyedeki diğer sosyal kuvvetleri bir tarafa bırakıp, bir tek adama bu kadar güvenmeleri, Demirelin önüne, maden ve petrol meselesi ile Plân revizyonu meselelerinden sonra üçüncü bir mesele çıkarmıştır: Dış faturalar!

Komünist Çin

Bahar temizliği

Çin işlerini yakından izleyen bir yazar, şöyle demektedir: "Çin İhtilâli belki kendi evlâtlarını yemez ama, bazılarını yolda unutur."

Gerçekten, Çin Halk Cumhuriyetinde son on yıl içinde olup bitenleri hiçbir söz bunun kadar güzel anlatamaz. Çin Komünist Partisinin en yüksek yedi yöneticisinden biri olan Şen Yun, resmi hâlâ öteki altısıyla birlikte her bayram Pekin sokaklarında asıldığı halde, beş yıldır ortalıkta yoktur. Aynı biçimde, adı hâlâ hatırlandığı ve saygıyla anıldığı halde, Çin Halk Cumhuriyeti ordusunun kurucusu Mareşal Peng Teh-huay 1959 yılından beri kayıplara karışmıştır. Bunlara, partinin propaganda işlerini yürütmekle görevli Lu Ting-vi ile Genel Kurmay Başkanı Lo Jui-şing de katılırsa, yolda unutulup gidenler arasında pek önemli kişilerin bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkar.

Bu kayıplar kervanına, son haftalarda, Pekin Belediye Başkanı Peng Şen de katılmıştır. Bu ayın başlarında yayınlanan bir resmi bildiriyle Komünist Partinin başkentteki sekreterliğine Li Hsue-fengin getirildiği açıklanmış, buna karşılık Peng Şenin adı bile anılmamıştır. Bilindiği gibi, Peng Şen yalnızca Çin Komünist Partisinin Pekin sekreteri değil, aynı zamanda politik büronun da ileri gelen üyelerinden biriydi ve bu niteliğiyle Çin hiyerarşisinde dokuzuncu adam durumundaydı. Bildiriye bakılırsa, Şen yalnızca Pekindeki görevinden uzaklaştırılmakta, buna karşılık, politik bürodaki görevini korumaktadır. Fakat hemen hemen hiç kimse, Şenin bundan sonra ortalıkta görüneceğine inanmamaktadır.

Ecel geldi cihane. .

Komünist Çinde en fazla tanınan yöneticilerden biri olan Peng Şenin de kayıplar kervanına katılması, bütün dünyada çeşitli yorumlara yol açmış bulunmaktadır. Bazılarına göre, Peng Şen Endonezya olaylarının kurbanı olmuştur. Mao *Ce*-tungun en gözü kapalı ve ateşli taraftarlarından biri olarak taranan Peng Şen, 1965 Mayısında Cakartada toplanan Endonezya Komünist Partisi kongresine Çin temsilcisi olarak katılmıştı. Orada yaptığı konuşmada o kadar sertlik taraflısı ve uzlaşmaz görünmüştür ki, bu kadarı değil yalnız Sovyetler Birliğinin, Pekinin bile hoşuna gitmemiştir. Gene aynı konuşmasında Peng Şen, endonezyalı komünistleri bütün güçleriyle kapitalist uşaklarına karşı savaşa çağırmıştı. Bilindiği gibi, bu kongreden kısa bir süre sonra Endonezya olayları patlak vermiş ve komünistler yönetimi ele almayı denemişlerdir. Bu deneme sonunda ordu Komünist Partisine karşı geniş çâpta bir harekete girişmiş ve endonezyalı komünistler bundan büyük zararlar görmüşlerdir.

Yorumcuların bir kısmı, Peng Şenin başına gelenleri Endonezya olayları için "sorumlu bulmak" biçiminde gösterirken, bir başka kısmı da Pekin Belediye Başkanını Komünist Çinde hasta Mao Çe-tungun ilerde boş bırakacağı koltuğu kapmak için daha şimdiden başlayan bir iktidar yarışmasının kurbanı olarak görmektedir. Biraz yukarıda da belirtildiği gibi, Peng Şen yal-

Mao Çe - tung
Suyun başındaki adam

nız Pekin Belediye Başkanı ve Çin komünist Partisinin Pekin teşkilât sekreteri değil, aynı zamanda parti politik bürosunun da ileri gelen üyelerinden biriydi ve Mao Çe-tungun çok yakınlarındandı. Bazıları, sahneden uzaklaşıncaya kadar, Peng Şene Çin Liderinin boş bırakacağı koltuğa oturacak insan diye bakmaktaydılar.

..baş ağrısı bahane

Çinli yöneticiler içinde liderlik yarışmasının çoktanberi başladığı bütün dünyada pek iyi bilinen gerçeklerden biridir. Çin işlerinden iyi anlayanlara göre, bu yarışma, biri Peng Şen olmak üzere, başlıca dört kişi arasında geçmektedir. Şimdi Peng Şen ortadan çekildiğine göre, geriye üç kişi kalmaktadır. Bunların en başında Savunma Bakanı Lin Piao gelmektedir. Pekin Belediye Başkanının kayıplara karışmasında ordudan yükselen memnunsuzluk sesleriyle ordu,organı olan "Kurtuluş Ordusu Günlüğü"nün büyük payı bulunduğuna göre, bu olayda Lin Piaonun parmağını aramak fazla şüphecilik sayılmamalıdır.

Lin Lao, bugün oturduğu koltuğa, Mareşal Peng Teb-huayın 1959 yılındaki tasfiyesi üzerine gelmiştir. Hatırlanacağı üzere, bu yıllarda Komünist Çin büyük bir ekonomik ve siyasal buhran içinde bulunuyordu. Bu buhranın nedenlerini Mao Çe-tungun tam bir sosyalist topluma vakitsiz geçmek istemesinde gören muhalifleri, yavaş, fakat emin bir ekonomik gelişme, Sovyetler Birliği ile iyi geçinme, politikadan çok kendi işiyle gücüyle uğraşan bir ordu görüşlerini savunmuşlardır. Eğer bunlar kabul edilseydi, Pekinin, Hrutçofun "barış içinde birarada yaşama" ilkesini benimsemesi ve Sovyetler Birliğinin yanında ikinci plâna düşmeye razı olması gerekirdi. Kolaylıkla bekleneceği gibi, Mao Çe-tung bu görüşlerin hiçbirini kabul etmemiş ve başta Mareşal Peng Teh-huay olmak üzere, birçok muhalifi işbaşından uzaklaştırmıştır.

Ordu politikaya karışınca

Komünist Çinde bugün olup bitenler, tıpkı 1959 yılında olup bitenleri andırmaktadır. 1959 yılında daha yavaş, fakat daha emin bir kalkınma taraflısı olan aydınlar, Çin İhtilâlinin en önemli aracı olan ordunun nüfuzunun kırılmasını, buna karşılık, kendi sözlerine daha fazla kulak verilmesini savunuyorlardı. Çin yöneticilerinin son yıllarda uğradıkları bazı başarısızlıklar şimdi aydınları yeniden aynı görüşleri savunmaya zorlamaktadır. Aydınlar arasındaki kaynaşma aşağı yukarı bir yıldır devam ediyor olmalı ki, sertlik taraftarları, 1966 başında, Pekin Üniversitesi Rektörünün işbaşından uzaklaştırılmasını istemeye başlamışlar ve çok geçmeden bunu sağlamışlardır da... Anlaşılan, onun arkasından sıra, hiç de yumuşaklık taraflısı olmamakla beraber kuvvetini ordudan değil, sivil kütlelerden alan Pekin Belediye Başkanına gelmiştir.

Komünist Çin yöneticilerinin bugün karşıkarşıya bulundukları dert yalnızca bir tane değildir. Dış politikada devamlı yanlışlar yapılmaktadır. Pekinli komünistlerin dünyanın orasında burasında komünist ihtilâllerinin kışkırtıcısı rolüne çıkmaları, kendilerine Asya ve Afrika devletlerinin yakınlığını kaybettirmek üzeredir. Yanlış davranışlar yüzünden Asyanın en büyük komünist partilerinden biri olan Endonezya Komünist Partisinin başına gelmeyen kalmamıştır. Sovyetler Birliğiyle açık bir çatışmaya girilmiş, fakat bu çatışmada Çin Başbakanı Çu En-layın geçen hafta Bükreşe yaptığı yolculuğun da açıkça ortaya koyduğu gibi hiçbir başka komünist partisinin desteğini kazanmak mümkün olamamıştır. Vietnam savaşı, görünürde Pekinin istediği gibi sürüp gitmekteyse de, pek pahalıya patlamaktadır. Bunların hepsinin üstüne, Birleşik Amerikada Komünist Çinin bir atom devleti olmasını önlemek için gerekli tedbirler alınmasını isteyenlerin sesi gün geçtikçe daha yüksek perdeden çıkmaktadır.

Pekinli yöneticiler ekonomik bakımdan da çeşitli baskılar altındadırlar. Beş yıllık plânın nasıl geliştiği konusunda dışarıya tek bir bilgi sızmamaktadır. Gerçi açlık korkusu ortadan kalkmıştır ama, kütleler daha iyi bir hayat istemeye başlamışlardır. Hele aydınlar, daha büyük bir düşünce ve tartışma özgürlüğü kazanmak peşindedirler.

Aydınlar arasındaki bu gelişme, parti merkez komitesinin genel sekreteri Teng Hsiao-pingin durumunu en ön plâna geçirmektedir. Hsiao-ping, şimdiki durumda ordu ile aydınlardan gelen karşılıklı baskıları birbiriyle bağdaştırmak durumunda olan adamdır. Eğer bu konuda başarıya ulaşabilirse, Mao Çe - tungdan sonra iktidara adaylığını koymuş demektir.

Tüli'den haberler

Başkentin kreması

Ankara Palas bahçesinin açılışı, başkentin politik, diplomatik, ekonomik kremasını biraraya getirdi. Politik kremada, eski DP'lilerle yeni AP'lilerin ağır bastığı söylenebilir. Garden partide Osman Kapaniler, Neriman Ağaoğlular, Melahat Gedikler, Yüksel Menderesler, Mehmet Yardımcılar, Çağlayangiller, Macit Zerenler, İsmet Sezginler, Nuri Bayarlar, Turan Dilligiller, Recai Ergüderler ve Settar İkseller ile partinin çeşitli kolları temsil ediliyordu. Neriman Ağaoğlu ile Melahat Gedik dışında bütün kadınlar şıktılar.

CHP'den Kemal Satır ve eşi, Feridun Cemal Erkin, eski Konya milletvekili Fakih Özlen ayrı ayrı masalarda oturuyorlardı, onlar da ayrı ayrı kolları temsil ediyorlardı.

İstanbul sosyetesinin şıklıkta daha ağır bastığı söylenir, ama Ankara Palastaki garden partide başkentti kadınlar da doğrusu çok şıktılar. Belki İstanbul kadar gözkamaştırıcı değil, bakanların gözünü şaşı eden milyonluk kolyeler, ceviz büyüklüğünde zümrütler Ankarada yok, fakat buna karşılık Ankara kadınının hafif, zarif bir şıklığı var. Beyaz pike üzerine turkuaz işlemeli elbisesi, beyaz pardösüsü ile Yasemin Tanbay, ıhlamur rengi şömizye elbisesiyle Güneş Terem, mavili emprimesiyle Dana Noyan, turkuaz emprime şifon takımıyla Ayten Gökçer, beyaz muslin şömizye elbisesiyle Rebap Kulay, arkası panolu emprime elbisesiyle İpek Menderes, pırıl pırıl beyaz elbisesi, hermin, etolü ile Venezualla sefiresi Bn. Pietri, kırmızı sarisi ile Hind sefiresi Bn. Aga Han, o gün, başkent kremasının şıklığı ile sivrilen kadınlarıydı. Erkeklere gelince; Ticaret Bakanlığı genel müdürlerinden Edip Yeğiner garden, partinin en çok öpülen erkeği oldu. Neden denilirse, Kanat Gür orkestrasının "Happy Birthday" şarkısını çaldığını duyanlar, soluğu Edip Yeğinerin masasında aldılar. Gecenin en, öfkeli adamı da Vedat Abuttu. Ankara Palasın İdare Meclisi Başkanı olarak misafirleri o karşılıyor, bilhassa yabancı elçilerle çok ilgileniyordu. Bu arada, birkaç kişi kendisini metrdotel sanıp seslenince, Abutun cin

Ankara Palastaki garden - partide davetliler
AP'liler eğleniyorlar

leri tepesine çıktı tabii!.

Senatörler tanıştılar

Senato Başkanı İbrahim Şevki Atasagun, Senatoya yeni gelen üyeler şerefine bir kokteyl verdi. CHP Genel Başkanı İnönü ve eşi ile Meclis Başkanı Bozbeylinin de bulunduğu kokteylde TİP'in biricik kadın senatörü Fatma Hikmet İşmenin yer almayışı dikkati çekiyordu. AP'li senatörler de Sıtkı Mayın medeni davranışını anlata anla--a bitiremiyorlardı. Ulay, Senatoya gelen AP'lileri büyük bir samimiyetle tebrik etmiş. AP'liler buna "medeni davranışı" diyorlar. Fakat, "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu" sözünü hatırlayanlar da var!.

Bir seçim ve yankıları

Geçirdiğimiz hafta, iranlı öğrencinin sınır dışı edilmesiyle Türk - İran kadınları Dostluk Cemiyetinin kuruluşu aynı günlere rastladı. İran Büyük Elçiliğinin salonunda toplanan kalabalık sayıda türk ve iranlı kadınlar, iki memleket arasındaki dostluğu daha da kuvvetlendirmek için işbirliği yapmağa karar verdiler. Bu işbirliği hangi alanda olacak? Şimdilik, haftafda bir çay vermekle mi yetinilecek, bilinmiyor. Fakat Türk - İran Kadınları Dostluk Cemiyetinin yönetim kurulundakilere bakılırsa Cemiyet epeyce iş göreceğe benzer: Fahri Başkanı Bn. Sunay, Başkanı ise Bn. Çağlayangil.. Bu cemiyetin kurulması için çok emek sarfeden eski İran sefiresi Mehveş Aksalur, seçimler yapılırken hafifce hayal kırıklığına uğramış olacak. Zira Bn. Sunay ile Bn. Çağlayangilin adlan ortaya çıkınca Bn. Aksalur biraz gölgede kaldı.

Bu dostluk cemiye'tinin İran kolonisi dışındaki yankıları da biraz' geniş oldu. Çok kimse merak ediyor ve soruyor: Bn. Sunay ile Bn. Çağlayangilin böyle bir dostluk cemiyetinde görev alması doğru mu, değil mi? Politik faktörlerin değişmesi bir yana, yarın Türk - Polonya kadınları, Türk - Çek kadınları, Türk - Mısır kadınları dostluk cemiyetleri de kurulursa, bu kimseler yine fahri başkan, başkan olacaklar mı? İran Büyük Elçiligindeki seçimde bu çok nazik mesele herhalde gözden kaçmış olacak.

Kuruçeşme adası şenleniyor

Yaz aylarında Galatasaraylıların serinlediği köşe, Kuruçeşme adasıdır. Klübün yıldızları, yıldızların yakınları denizin tadını burada çıkarırlar. Geçirdiğimiz hafta adanın açılışı yapıldı. Sarı - kırmızılılardan kalabalık bir grup, Boğaz rüzgârlarına karşı bütün şıklığı ve fiyakasıyla bu partide yer aldı. Galatasarayın şampiyonluğu şerefine içildi, eğlenildi. Klübün şampiyonluğuna ait hikâyeler arasında, CHP Sinop milletvekili Suphi Baturun Meclis koridorlarını koka-kola ile yıkaması şüphesiz en şaşırtıcısı oldu. Çünkü, tanıyanlar bilir, Batur hiç kimseye kolay kolay koka-kola ısmarlamaz. Şampiyonluk sevinci, Baturun hasisliğini geride bırakmış olacak.

Kuruçeşme adasında dikkati çeken kadınlar arasında aktrisler- önde geliyorlar. Hele Gülriz Süruri, Şirin Devrim ve Şâdıman Ayşın en başta geliyorlar. Şirin Devrim gürültüsü, Şadıman bikinileri, Gülriz Süruri ise güzelliğiyle ilgi topluyor.

Kahır yüzünden lütuf

Washington Basın müşavirliğinden İstanbula aktarılan Altemur Kılıç, bu aktarma hikâyesine çok içerlemiş. Doğrusu, haksız da sayılmaz. Altemur Kalıç, Amerikada çok sevilen, amerikan kafasıyla çalışan bir türk memurudur. Onu oradan uzaklaştıranların gerekçesi nedir, bilinmez. Yassıadaya gönderilmek milletvekili ve senatör olmak için kâfi sebep sayılırken, nedense Kılıca müşavirlik çok görülmüş. Fakat eski Basın - Yayın Genel Müdürü, Washington'dan İstanbula geleceğini düşünenleri şaşırttı. Zira Altemur Kılıç, Washington'dan New-York'a gitmeye. Birleşmiş Milletlerde, UNİCEF teşkilâtının Radyo - Televizyon kısmının başında çalışmaya karar verdi. Dolgun maaşlı, parlak bir iş. Doğrusu, *kahır* yüzünden lütuf diye buna denir, değil mi?

Eller üstünde bir zat

Bugünlerde Ankaradaki bütün yemekler, Londraya elçi giden Halûk Bayülken ve eşi şerefine. Öğle, akşam bütün elçilikler sıraya girmiş, Bayülkenler şerefine kadeh kaldırıyor, başarılar diliyorlar. Kaç yılın yorgunluğundan sonra yemeğe, içmeğe ancak fırsat bulabilen Bayülken, bu yemeklerin çok neşeli bir misafiri; durmadan espriler yapıyor, bir yandan da Londra elçiliğinde yapacağı işleri not ediyor. Eğer Bayülken, Elçilikte de Genel Sekreterlikteki gibi çalışırsa, Londra elçiliğine tayin olunmak için kararname bekleyenleri hayli yoracağa benzer.

Sedefde tatil

"Bu yaz İstanbulun gözde köşelerinden biri de Sedef adası. Sedef adası sessizliği, temizliği, seçkin kalabalığıyla hafta sonlarında birçok tekneyi kıyılarına çekiyor. Adada vaktiyle Mahama diye tanınan restoranı bu yol Sedefin sahibesi Re--an Şehsuvaroğlu ile Leylâ Tüten işletiyorlar. Burası, Sedefin aristokrat görünüşüyle tezad teşkil edecek kadar ucuz ve güzel bir restoran. Adanın sakinlerinden Erhan ve Zeynep Erad, Ayşe Tektaş, Dr. Narin, Nazif Bölükbaşı, Ankaradan Tlabarlar sık sık buradalar.

Gönüllüler

Ankara Hastahanesi Gönüllüleri

Sedat Alagöz, bacası tüten bir ev resmi yaptı, sonra AKİS muhabirine baktı ve:

"— Hastahaneyi seviyorum. Çünkü burada hiç canım sıkılmıyor. Gönüllü ablalar hergün bizimle oturuyor, bize masal okuyorlar. Geldiğim zaman hiçbir şey bilmezdim. Şimdi herşeyin resmini yapıyorum. Ablalar bize birçok şeyler öğretiyorlar" diye konuştu.

Siyah, kısa saçlı, yeşil önlüklü bir kadın, bu sözleri sükûnetle, fakat düşünceli bir şekilde dinliyordu. O da AKİS muhabirine baktı ve:

"— Evet, burada çocuklar âdeta ıstıraplarını unutuyorlar. Bu, bize moral takviyesinin ve meşguliyet tedavisinin hastalar üzerindeki iyileştirici etkilerinin inkâr edilemez gücünü göstermektedir" dedi.

Olay, geride kalan hafta içinde, Ankara Hastahanesi, Çocuk servisine ait oyun odasında geçti. Duvarları mikilerle süslü, güzel bir Kitaplığı, oyuncak dolapları bulunan odada çocuklar gerçekten oldukça mutlu görünüyorlardı. Romatizma teşhisi ile yatan küçük Sedat Alagöz gibi onlar da ağrılarını âdeta unutmuşlardı. Doğan Kardeş yayınlarını okuyor, okuduklarını birbirlerine anlatıyor, resim yapıyor, boya boyuyor veya oturdukları yerden duvardaki içaçıcı resimleri seyrediyor, oyuncaklarla oynuyorlardı.

Münevver Akpınar
Gönüllülerin başı

AKİS muhabirine izahat veren yeşil önlüklü gönüllü ise, Ankarada birçok hastahanede aynı teşkilâtı kuran, Ankara Hastahanesi Gönüllüleri Başkanı Münevver Akpınar idi. Münevver Akpınar, hastahanelere bir ev havası verecek olan Gönüllülerin yalnızca ıstırapları dindirmek amacını gütmediklerine, moral takviyesiyle tedaviye de yardımcı olabileceklerine inandığı içindir ki hastahane idaresiyle, hastahanedeki doktor ve hemşirelerle, Sosyal Hizmetler uzmanıyla tam bir işbirliği kurmuştur. Gönüllülerin çalışmalarının başıboş bir çalışma olmayıp, bir organizasyon içinde âyarlanmasına, sorumlularla işbirliği halinde bulunmasına Akpınar büyük önem vermektedir.

Hastahanenin bir kolu

"Böylece Gönüllüler teşkilâtı, hastahanenin faal bir uzvu olmuştur. Gönüllüler başıboş bir çalışma yapmadıkları gibi, idare de onlara yardımcı olmakta ve çalışmalarını gerçekten desteklemektedir. Meselâ, yeşil önlüğü bulunmayan hiçbir gönüllü, servislerde çalışamaz. Hiçbir gönüllü, hastahaneye dilediği şekilde gelip gidemez. Geldiği zaman Sosyal Hizmetler Bürosuna uğrayarak imza atmak zorundadır. Önceden kararlaştırılan günlerde de gelip gelmiyeceğini hastahaneye bildirir. Böylece hastahane boşluğu doldurur ve bekleyen hastaların hayal kırıklığına uğraması önlenir. Gönüllüler, özellikle Sosyal Hizmetler Bürosu ile yakın temas halindedirler. Yardıma muhtaç hastaların adlarını, oda numaralarını ve ihtiyaçlarını ertesi gün gelecek olan gönüllüye duyurabilmek için not alır ve bu notu Sosyal Hizmetler Bürosuna bırakırlar. Öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere, iki posta halinde çalışırlar. Gönüllü, kendi isteğiyle başladığı bir işi elbette ki kendi isteğiyle devam ettirir. Ancak, üzerine aldığı bir işin yarıda bırakılamıyâcağını, kaprislere tâbi olamayacağını, devamlılığın, sorumluluk hissinin başta geleceğini de bilir ve çalışmalarını ona göre ayarlar. Makyajı, personel ve hastalarla samimiyet derecesi sı-

Suyu nereden?

"Elimde, AP'lilerin herkese salık verdikleri, "Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını" isimli, yüzkarası yayının birkaç fasikülü var. Bilinen gazete ve dergilerde bilinen imzalarla çıkmış yazılar derlenmiş toplanmış, çeşitli kelime canbazlıkları ile gerçekler tahrif edilerek, sözd Türkiyedeki komünistler halka tanıtılıyor! Bu arada, suçlanmak istenilen kimselerin yazılarından da maksatlı şekilde bazı cümleler veya tek bir cümle alınıp, bu cümlenin bazı kelimeleri de atlanarak, sözde iddia ispat edilmeğe çalışılıyor. Böylece, AP'ye karşı olan her fikir adamının, AP'nin karşısında olduğu bilinen her türlü hamleci hareketle reformun komünizmle damgalanmasına özel bir çaba gösteriliyor.

Bu yayının 8 fasikülündeki yazılara göre Türkiyede, Başbakanın bayram mesajını tenkit eden Üniversite öğretim üyelerinden tutun da TRT'ye, Türkiyenin kalkınmasını bilimsel açıdan ele alıp reform istiyenlere, petrol dâvasına inananlara, işçi haklarına saygı duyanlara, hattâ arı dille yazıp-çizen, temiz türkçe konuşan vatandaşa kadar herkes komünisttir. Tevetoğlular, Tekin Ererler, gazetesini satamayınca inançlarını satan dünkü Aydemirci, bugünkü Demirelci Falih Rıfkı Ataylar, bu kitapların başköşelerine oturtulmuşlar, döktürüyorlar. Gerçi imzalar, yazıların ne olabileceği hakkında insana yeter derecede bilgi veriyor ama, dayanamadım, şöyle, sayfaları çevirdim. İşte bu kitaplardan birkaç başlık: "Solcu Hocalar Üniversiteden uzaklaştırılmalı" bunlar, Demireli tenkit eden hocalardır, "Solcu TRT lanetlendi", "Kızılcıkların tuhaf bildirisi", "Muhsin Ertuğrulun iç yüzü: baş rejisör, bir komünist uşağı olmuştu", "Türkiyede Komünist Partisi ve bunun harici teşkilâtı vardır", "Türkiyede hiçbir devirde irtica olmamıştır" vesaire...

Yazılar başlıklardan da ilginç ve eğlenceli. Meselâ bir tanesi, bir takım anlamsız kelimeleri yanyana getirmiş, anlaşılmaz bir cümle kurmuş, bunu, çok enayi kabul ettiği okuyucusuna arı türkçe devriminin bir örneği olarak yutturmaya çalışıyor. Sonra da kısaca "Bunu konuşmayın, çocuklarınız sizi anlamazlar. Çünkü dil reformunu komünistler çocuklarınız sizi anlamasınlar diye yapmışlardır" diyor.

Evet, eğlenceli, eğlenceli ama, sayfaları çevirirken yine de içim ezildi. Temiz bir baskıyla yayınlanan bu kitaplar, bir takım besleme kişilerin elinde, bedava olarak, ev ev dağıtılıyor, üstüne posta parası da eklenerek işyerlerine, okullara, telefon adreslerinden vatandaşlara gönderiliyor. Zaten bedava verilmediği takdirde fiyatı yalnızca 1 liradır.

Kim yayımlıyor bu kitapları, kim paraları ödüyor? İşte insanın içini ezen de bu! Fakir devletin bütçesinden besleme derneklere beyhude yere para verilmedi. Bunlar şimdiden yaz programlarını hazırlamışlar, koltuklarında bu yüzkarası kitaplar, Anadolu turnesine çıkacaklar, sözde, komünizm aleyhinde propaganda diye AP'nin propagandasını yapacak, bu sayede gittikleri yerlerde devletin bütün imkânlarından faydalanacaklar. .

Bir değirmen dönüyor, belli. Yalanı, iftirayı, geriliği, cehaleti öğüterek dönüyor. Ama, bu değirmenin suyu nereden?

İşte, bu ipsiz-sapsız yayınların üzerinde durulmasını gerektiren başlıca mesele de zaten bu değil mi?

Jale CANDAN

nırlıdır. Bilinçli şekilde çalışır, gönülden gelen yardım isteğini ihtisasın yönelttiği yolda ayarlar.

Ankara Hastahanesi Gönüllüler grupu, Çocuk servisinde başarılı çalışmalara giriştikten sonra, diğer servislerde, özellikle Asabiyede de çok yararlı olmağa başlamıştır. Hastahaneye yardımcı olan Gelir Komitesi ise hastahanenin birçok ihtiyaçlarını karşılıyabilmek amacıyla işe koyulmuştur. Çünkü Gönüllüler, el attıkları her yerde, mânevi alandaki çalışmaların, bir ucuyla da olsa, maddeye dayandığını görmüşlerdir.

Bilinçli çalışma

Sosyal Hizmetler, bugün artık, bütün ileri toplumlarda, devletin vazgeçilmez ödevleri arasına girmiştir. Bunun içindir ki gönüllü çalışmaların da bir sisteme bağlanması, devletin yardımıyla yönetilmesi şarttır. Yoksa, bazen, gönüllü çalışmalar fayda yerine zarar getirebilir veya sistemsizlik yüzünden, denizde damla niteliğinden öteye gidemez. Bu itibarla ancak bilinçli bir çalışma programı ve kurulmuş bir ihtisas bürosu, çalışmaların heryerde kolaylıkla hedefe ulaşmasını sağlıyabilir. Ankara Hastahanesi Sosyal Hizmetler Bürosu, Sosyal Hizmetler Akademisini bitirmiş bir sosyal hizmet uzmanının yönetimindedir ve çalışmaları "hastahane içi", "hastahane dışı" olarak başlıca ikiye ayırmıştır. Gönüllüler, hastahaneden ayrılan hastaları da evlerinde bir süre izlemekte, onlarla irtibat kurmakta, ilâç, gıda vesair ihtiyaçlarını tespit ederek, onlara mümkün mertebe yakın kalmağa, yardımcı olmağa çalışmaktadırlar. Böylece, hastahanede verilen emeklerin, çoğu zaman olduğu gibi dışarıda kısa süre içinde yok olup gitmesine elden geldiğince engel olunmağa çalışılmaktadır. Ayrıca, hastahane dışı çalışması, halkın hastalıklara karşı bilgisini ve yardım ilgisini artıracak faaliyetlerin düzenlenmesiyle uygulanmakta, muhtelif derneklerle işbirliği yapılmakta, konferanslar verilmekte, konuşmalar, köy çalışmaları, sohbetler yapılmaktadır.

Ankara Hastahanesinin kardeş köy olarak seçtiği Kutludüğün köyünde Sosyal Hizmetler Bürosu, Sosyal Hizmetler Derneği, Ankara Hastahanesi Gönüllüleri, Aile Plânlaması Derneği işbirliği yapmakta, Ankara Hastahanesinin açtığı Çocuk, Kadın ve Diş polikliniğinde bütün bu teşekküllerin işbirliği çok faydalı sonuçlar yermektedir. Gönüllüler ayrıca, hastaların aileleriyle de ilgilenmekte, sosyal yardımlarla bu alanda da çalışmakta, "rehabilitasyon", "boş zamanı değerlendirme" gibi yardımcı kollarla, hastalıkları, gelişmeden yenme ve iyileştirme yoluna götürmeye gayret etmektedirler.

Hastahanelere herşeyden önce bir ev havası verebilmek, modern hastahane anlayışının başında gelir. Bu ise, gönüllü çalışmalarının, sistemji bir şekilde, koğuşlara ev havasını getirebilmesine bağlıdır. Çocuk servisine bağlı oyun odasında küçük Sedat Alagöz, Sefahattin Aslan ve daha birçokları bu ev havasına kavuşmuşlardı, tedaviden en fazla istifade edecek bir ortam içinde oldukları görülüyordu.

Festivaller

Turistik festival

İspanyanın Fransa sınırına yakın San Sebastian şehri, Gaskonya körfezinde, Atlantiğe bakan, nüfusu 100 bini biraz aşan bir kıyı şehridir. San Sebastian, bu turistik özelliğini değerlendirmek, daha da çekici kılmak için elinden gelen her çareye başvurmaktadır. Uluslararası San Sebastian Film Festivali bunlardan biridir.Öbür uluslararası büyük film festivallerine göre çok mütevazı ölçüler içinde kalmasına rağmen San Sebastian festivali yine de küçük, bağımsız sinemacılar kadar büyük sinema endüstrilerini de kendine çekmesini bilmektedir. Nitekim San Sebastian Festivali ciddi, düzenli ve azimli çalışması sayesinde bu yıl 14. yılını doldurmuştur. Antalya Film Festivalini aynı amaçlarla uluslararası bir film şenliği haline getirmek için yola çıkıp da V.C. ocağı haline getirenlerin kulakları çınlasın!

San Sebastian Festivalinin büyük ödülü, "Büyük Altın Kavkı"dır. Bu yılkı festivalin "Büyük Altın Kavkı"sım "I Was Happy Here Burada Mutluyum" filmiyle ingiliz yönetmen Desmond Davies kazanmıştır. Kısa filmlere verilen "Büyük Altın Kavkı"yı da Polonyalı yönetmen Leonard Pulchny'nin "Skrzydla Kanatlar" adlı canlı, resmi almıştır.

San Sebastianın uluslararası büyük jürisinin dağıttığı ödüller yalnız bunlardan ibaret değildir. En iyi yönetmene verilen "San Sebastian" ödülünü "Mademoiselle de Maupin" adlı filmiyle italyan yönetmen Mauro Bolognoni almıştır. En iyi kadın oyuncu ödülü, Arjantinli Eva Angelina Salazara verilmiştir. Salazar bu ödülü "Del Brazo y por la calle" filmindeki oyunuyla kazanmıştır. İngiliz oyuncu Frank Finlay de Laurence Olivier'nin "Othello" adlı filmindeki Yago rolüyle en iyi erkek oyuncu ödülünü almıştır.

Festivalin "Gümüş Kavkı"larından birini fransız yönetmen Pierre Etaix "Tant qu'on a la sante Sıhhatte Oldukça" adlı filmiyle kazanmıştır. Yönetmenlerin ilk filmleri için verilen "Gümüş Kavkı" ise ispanyol yönetmen Basilio Martin Parinonun "Nueve cartas a Bevoz" adındaki filmine verilmiştir.

Büyük ödülü kazanan ingiliz filmi ayrıca, "Uluslararası Katolik Ofisi"nin ödülünü de almıştır. "Uluslararası Sinema Eleştirmecileri Birliği" -CIPRESI- nin işbirliğini de sağlıyan San Sebastian Festivalinde bu birliğin ödülü, "Yaşasın Cumhuriyet" adlı çekoslavak filmine verilmiştir.

"Altın Ayı"yarışması

San Sebastian Film Festivali 14. yılını doldururken, onun kadar mütevazı olan bir başka festival,

"Grup"tan bir grup
Avrupada amerikalılar.

lerin dertlerini ve ihtiyaçlarını mücizevi şekilde gideriveren konuşmalar yaptı. Fakat, yol üzerine dizilen bir koy halkıyla konuşurken gözüne ilişen bir dövize karşı söyleyecek söz bulamadı. Küçük bir çocuğun taşıdığı dövizde şöyle deniliyordu: "80 aileyiz, bir karış toprağımız yok."

Aynı yolun yolcuları

Konvoy Yerköye yaklaştığında saatler 12.30'u gösteriyordu. Programa göre, Yozgat Bira Fabrikasının temel atma töreni ise saat 13'te yapılacaktı. Hemen herkes, törene vaktinde yetişilip yetişilemiyeceği hususunu tartışırken konvoy, Yerköye giden yola girdi. Halbuki programa Yerköy dahil edilmemişti.

Konvoy, Yerköyde 300400 kişi tarafından karşılandı. Bu, yol boyunca rastlanılan en büyük kalabalıktı. Başbakan Demirel, son derece memnun, çarşının ortasına oturtulmuş olan kürsüye çıktı ve söze:

"— Dövizleri indirirseniz, çok rahat konuşuruz" diye başladı.

Bazı vatandaşların ellerindeki dövizlerde, Yerköye fabrika, sanat ve ziraat okulları, kız sanat okulu yapılması isteniyordu. Anlaşılan, dövizlerdeki istekler, daha çok "Allah" ve "inşallah" yolunda giden Demirel fazlasıyla rahatsız etmişti. Dövizler indirildikten sonra Demirel müjdeyi vermekte gecikmedi;

"— Aranıza tekrar geldiğimde bu talepleriniz karşılanmış olursa, buna hiç şaşmıyacağım. Siz de şaşmamalısınız!"

Plânın ve programın su götürmez inkârı olan bu sözlerin alkışlarla kesilmesinden sonra Başbakan, memleketin manzarasını şöyle çizdi:

"— Memleketimiz büyük, milletimiz büyük, dertlerimiz büyük... Memlekette işsizlik var, geçim sıkıntısı var. Görüyorsunuz ki, büyük sıkıntılarımız var. Fakat, karamsar olmayınız. Milletimizin yüzü mutlaka gülecektir. Kalkınmayı mutlaka başaracağız. Milletle Hükümet elele verecek, cenabıhak da bizimle beraber olacaktır. Bu sene iyi bir mahsul idrak ediyoruz. Cenabıhak ağız tadı versin ve âfetten korusun."

Aslında, halkın ekmeğine soğan bile temin edemiyecek olan bu beylik vaadlerden sonra Demirel, görevini yapmış, halkı inandırmış olmanın hazzı içinde -ve tıpkı, vaktiyle de yapıldığı gibi- otomobiline bindi, konvoy saat 13'de tekrar yola koyuldu. Dert dinleme faslı yol boyunca yine devam ettiği içindir ki, 40 kilometrelik yol bir saatte alınabildi ve saat 14'te Yozgata girildi.

Demirel, şehre girişte Vali, Vilâyet yetkilileri, Belediye Başkanı Ve 1000 - 1500 kadar Yozgatlı tarafından karşılandı. Öğrenciler, Valiliğin emriyle yollara dizilmişlerdi. -Ne benzerlik yârabbi!-. Asıl karşılama töreni Vilâyet binasının önünde yapıldı. Konvoy Vilâyet binasına yaklaşırken askeri bando da Harbiye marşını çalmağa başladı. AP'lileri bir an için olsun ürperten bu marşın tesadüfen çalınıp çalınmadığı öğrenilemedi.

Demirel ve beraberindeki Bakanlar, Vilâyet binasına alındılar. En üst kattaki Valinin odasında hoparlör tesisatı kurulmuştu. Anlaşılan, Başbakan halka buradan hitap edecek ve sonra da fabrikanın yapılacağı bölgeye gidilerek temel atılacaktı. Demirel, Valinin odasına girer girmez, pencereye raptedilen mikrofona yöneldi. Fakat birden seri döndü ve yanındakilere,

Batı Berimde düzenlenen Uluslararası Berlin Film Festivali de 16. yılını doldurmaktadır. Geçen hafta sonunda başlayıp 5 Temmuzda sona erecek olan bu yılki festivale 35 ülkeden 48 film katılmaktadır. Bunlardan 15'i uzun filmdir. Bunlar arasında, Berlin Festivalinin büyük ödülü olan "Altın Ayı" için çekişecek filmler arasında şimdilik yalnız iki aday öne sürülmektedir. Bunlardan biri, geçen yıl Berlin Festivalinin büyük ödülünü "Alphaville" filmiyle kazanan fransız "yeni dalga" yönetmenlerinden Jean-Luc Godard'ın "Masculine - feninine - Erkek - Dişi"sidir. Parisli gençlerin yaşayışını anlatan bu filmin rakibi, bir süredir İngilterede çalışmağa başlıyan, bu arada geçen yıl Berlinde "Repuision Tiksinme" filmiyle ödül kazanan genç polonyalı yönetmen Roman Polanskinin "Cul-de-sac Çıkmaz sokak"ıdır. Polonyalı yönetmen bu filminde, ingiliz komedi filmleri çığırının geleneğine uyarak, bir cinayet komedisi anlatmaktadır.

Fransa ile İngiltere Berline birer film daha göndermişlerdir. Bunlardan biri, genç fransız yönetmen-Edouard Luntz'un ilk uzun filmi olan "Les coeurs verts, Taze Gönüller"dir. İngilterenin ikinci filmi de birincisi gibi bir yabancının, bu defa bir italyanın elinden çıkmadır: Silvio Narizzano'nun "Georgy Girl"ü.

İtalyaya gelince, Berline Luigi Zampanın "Namus Meselesi" ve "Le staglon de nostro amore" filmleriyle katılmaktadır.

Birleşik Amerika son yıllarda festivallerde zaten büyük bir başarı kazanamadığı gibi, Berline de ötedenberi en zayıf filmlerim göndermeği âdet edinmiştir. Nitekim bu yıl da, aynı okulda yetişip daha sonra "hayatın dikenli yollarında" değişik akıbetlerle karşılaşan bir avuç genç kadının macerasını anlatan "The Group - Grup" adlı filmi göndermiştir. Gerçi filmin dayandığı aynı adlı roman, yeni amerikan edebiyatının ustalarından Mary McCarthy'nin elinden çıkmıştır ama, romanın beyaz perdeye aktarılışının aynı ölçüde başarılı olmadığı eleştirmenlerce ileri sürülmektedir.

